

AKKREDITÁCIÓS ÉRTESÍTŐ

A MAGYAR
FELSŐOKTATÁSI AKKREDITÁCIÓS BIZOTTSÁG

HIVATALOS LAPJA

Parlamenti különszám

16. évfolyam

2011. május

Kiadja a MAB Titkársága

**A MAGYAR FELSŐOKTATÁSI AKKREDITÁCIÓS BIZOTTSÁG
TEVÉKENYSÉGE,
FELSŐOKTATÁSUNK MINŐSÉGE**

2001 – 2010

2011. május

Tartalom

ELŐSZÓ.....	5
A MAB 2011/4/II.A SZ. HATÁROZATA.....	6
TÁJÉKOZTATÓ A PARLAMENT OKTATÁSI, TUDOMÁNYOS ÉS KUTATÁSI BIZOTTSÁGÁNAK (OTKB) ÜLÉSÉRŐL	6
A MAGYAR FELSŐOKTATÁSI AKKREDITÁCIÓS BIZOTTSÁG ELŐZETES JAVASLATAI AZ ORSZÁGGYŰLÉS OTKB SZÁMÁRA	8
TÁJÉKOZTATÓ AZ ORSZÁGGYŰLÉS OTKB RÉSZÉRE.....	15
Vezetői összefoglaló	16
1. A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság.....	19
1.1. Nemzetközi kontextus.....	19
1.2. Jogszabályi háttér	20
1.3. A minőségértékelés és minőséghiitelesítés (az akkreditáció) értelmezése és funkciója	21
1.4. A MAB szervezeti felépítése	23
1.5. A MAB feladatai: külső minőségbiztosítás, segítő értékelés, akkreditáció	25
1.6. A MAB finanszírozása	26
1.7. A MAB hazai és nemzetközi kapcsolatai.....	28
1.8. Egy évtized eseményekben, tényekben, számokban.....	30
1.9. A MAB szerepe a bologna-rendszer kialakításában	35
1.10. A MAB minősége	37
2. A magyar felsőoktatás minősége a MAB tükrében	40
2.1. A magyar felsőoktatásról: helyzetkép.....	40
2.2. Intézmények.....	41
2.3. Szakok.....	41
2.4. Doktori iskolák.....	43
2.5. Egyetemi tanárok	44
2.6. Intézményi belső minőségbiztosítás.....	44
2.7. A magyar felsőoktatásról: a felelősség.....	45
2.8. Hogyan tovább?	48

ELŐSZÓ

A mai *Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottságot* az 1993. évi felsőoktatási törvény *Országos Akkreditációs Bizottság* néven hozta létre. Az időközben *Magyar Akkreditációs Bizottság* (továbbiakban MAB) néven is működő testület 2000-ben jelentést készített az Országgyűlés Oktatási és Tudományos Bizottsága számára „A MAGYAR AKKREDITÁCIÓS BIZOTTSÁG ÉS A FELSŐOKTATÁS MINŐSÉGE 1992-2000” címmel, amit a Bizottság 2000. június 8-án megvitatott. A vita alapján a jelentést a MAB véglegesítette, publikálta, www.mab.hu honlapján ma is olvasható.

A mostani jelentés elkészítésének legalább három fontos indoka van:

- eltelt egy évtized, amely a magyar felsőoktatásban jelentős változásokat hozott,
- 2006-ban hazánkban is bevezettük a többciklusú ún. Bologna képzési rendszert, ezzel párhuzamosan sokkal nagyobb súlyt kaptak az európai kontextusok, ezen belül a felsőoktatás minőségügye,
- jelenleg folynak egy új felsőoktatási törvény előkészületei.

A *minőségügy* a világ felsőoktatásának meghatározó hányadában már korábban elfogadottá vált, ma nélkülözhetetlen szereppel bír, s ennek részeként a minőségértékelés különböző formái, az akkreditáció intézményi, nemzeti és nemzetközi szintéren egyaránt kiemelt jelentőséggel bírnak. Az elmúlt közel két évtized során a MAB a magyar felsőoktatás minőségügyében ennek megfelelően meghatározó szerepet játszott: mind a minőségpolitika alakításában, mind a minőségügy fejlesztésében, de főleg és mindenekelőtt a minőségértékelésben és a minőségHITELESÍTÉSben. Ezt a szerepet a magyar oktatáspolitikai, a felsőoktatási intézmények szükségesnek, hasznosnak és előremutatónak tartják, még akkor is, ha azt a hétköznapi gyakorlat néhány pontján különbözőképpen értékelik, adott esetben, elsősorban saját érdekeik, s nem feltétlen a minőség védelmében, kritizálják. A MAB következetesen és, nem titkoljuk, határozott szigorral és igényességgel, ugyanakkor támogató szándékkal és segítő gyakorlattal a minőséget kívánja szolgálni, ennek rendeli alá felfogását és tevékenységét, folytatja le eljárásait, alakítja ki állásfoglalásait – *értékeket és nem érdekeket képvisel*.

A MAB tevékenységében a felsőoktatás, az akadémiai és a gazdasági szféra legkiválóbb szakemberei – professzorok, akadémikusok, korábbi vagy későbbi rektorok, kutatóintézeti igazgatók, vállalatvezetők is részt vettek és vesznek részt. Üzenet értékű, hogy köztük későbbi köztársasági elnököt, bíboros-prímást, akadémiai elnököt is találunk.

A felsőoktatás a korábbiakhoz képest mindenütt sokkal nyitottabbá vált a környezet felé, ezzel erősebb, s nem mindig kedvező hatások érik. A társadalom mérhető teljesítményt, működési átláthatóságot, anyagi elszámoltathatóságot, s ehhez *hitelesített minőséget* igényel. Ez a magyar felsőoktatásra is érvényes. Ezen belül a MAB-ra azt a kötelezettséget rója, hogy minőségértékelő és akkreditáló tevékenységének – a felsőoktatás többi szereplőjével együtt – nagyobb nyilvánosságot biztosítson. A MAB semmiképp sem önmaga, nem kizárólag a hatóság, hanem meghatározó módon a társadalom számára kell információt biztosítson a felsőoktatás minőségéről. E tekintetben felsőoktatásunkban közel paradigmaváltásra van szükség, s ezt az új törvény biztosítani tudja, és reméljük, fogja is.

Bízunk benne, hogy a parlamenti Bizottság valós képet alkot tevékenységünkről, a magyar felsőoktatás minőségéről, vitája mindkettőt segíti és előreviszi a törvényhozás menetében.

A jelentés szövegét a MAB plénuma 2011. március 25-i ülésén, az Országgyűlés Oktatási, Tudományos és Kutatási Bizottsága 2011. április 12-i ülésén megtárgyalta. A beszámolót a jelen nyomtatott kiadás mellett honlapunkon (www.mab.hu) is közzétéve a legszélesebb nyilvánosság számára kívánjuk hozzáférhetővé tenni.

2011. május 2.

Bazsa György, a MAB elnöke

A MAB 2011/4/II.a sz. határozata

A MAB plénuma köszönettel és elégedettséggel nyugtázza, hogy az Országgyűlés Oktatási, Tudományos és Kutatási Bizottsága megtárgyalta a MAB 2001-2010 közötti tevékenységéről szóló részletes tájékoztató jelentést, s annak alapján a MAB munkáját elismerőleg értékelte. A MAB az elismerést köszöni, az előremutató problémafelvetéseket üdvözli, s a rendelkezésére álló eszközökkel tovább dolgozik a magyar felsőoktatás európai minőségének megőrzésén és további javításán. Ennek érdekében hangsúlyozzuk: a magyar felsőoktatási akkreditáció nemzetközi elismertsége, az ezt biztosító ENQA tagság fenntartása érdekében az új felsőoktatási törvényben is biztosítani kell a MAB, mint országos szakmai szervezet státuszának, szervezetének és működésének megalakulása óta fennálló függetlenségét minden intézményi, állami és politikai befolyástól.

A Bizottság által felvetett kérdésekre a MAB külön dokumentumban fogalmazza meg válaszait és teszi meg javaslatait.

Budapest, 2011. április 29.

Tájékoztató a Parlament Oktatási, tudományos és kutatási bizottságának (OTKB) üléséről

Pokorni Zoltán, az OTKB elnöke a Bizottság 2011. április 12-i ülésének napirendjére tűzte „*A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság tevékenysége, a felsőoktatás minősége*” c. tájékoztatót. Az ülésről készült jegyzőkönyv olvasható a Parlament¹ honlapján. A MAB-ot az elnök mellett Ormos Pál akadémikus, az egyetemi tanári kollégium elnöke és Szántó Tibor főtitkár képviselték.

A Bizottság tagjai a bő másfél órás tárgyalás során szakmai kérdéseket tettek fel, tartalmas észrevételeket és véleményeket formáltak meg, fontos javaslatokat alakítottak ki és végül konkrét kéréseket is megfogalmaztak felénk. Összességében tárgyilagos, szakszerű és előrevivő vitát, annak jellegét tekintve jórészt konstruktív eszmecserét folytattunk. A hozzászólások mindig valós kritikai tartalma sohasem lépte túl a tájékoztatóban is megfogalmazott önkritika mértékét.

A MAB tevékenységét összességben pozitívan ítélték meg, ugyanakkor elhangozottak olyan felvetések, amelyek az eddigi tapasztalatok alapján változtatásokat, javításokat igényelnek. A bizottságnak tagja két volt oktatási miniszter is. Az ő véleményüket idézzük:

Hiller István: „... az, amit az Akkreditációs Bizottság végez, annak a színvonala és az a vállalás, amit az elnök úr a jelen lévő tagokkal és a jelen nem lévő tagokkal együtt képvisel, én ezt minden minőségben nagyra értékeltem és fontosnak tartom. Úgy láttam, nem egyetemi oktatóként, hanem a kormány tagjaként, hogy ezzel úgy általában mindenki egyetért, kivéve, ha az ő intézményét érinti ez a minőségvizsgálat.”

Pokorni Zoltán: „Arra kérnénk a tájékoztató tudomásulvétele, elfogadása, üdvözlése mellett a MAB-ot, és annak zárolások után immár szerény, de munkabíró apparátusát, hogy tegyen arra nekünk szöveges javaslatot, hogy mi kell ahhoz, hogy a bemeneti akkreditációt a kimeneti eredményekre is figyelemmel lévő minőségbiztosítás irányába mozdítsuk el. Milyen jog-szabályi, pénzügyi döntések meghozatala kell ehhez, milyen felhatalmazások?”

A további konkrét kérések (közel szó szerinti megfogalmazásban):

- *Milyen adatok szükségesek és milyen állami adatbázisok összekapcsolása kell ahhoz, hogy a diplomás pályakövetés ne a sikeres egyetemek reklámja, hanem egy hiteles, közkeletű információs bázis legyen? Ez számos jogszabályt érint, az adatvédelmi törvény szerint csak törvényi felhatalmazás alapján lehet ilyen adatokat gyűjteni, tárolni, feldolgozni. Kérlek benneteket vagy kérem elnök úron keresztül a MAB-ot, hogy segítsen nekünk ebben, hogy milyen adatok kellenek ehhez, hiszen erről törvényt kell alkotnunk.*

¹ http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_biz.biz_adat_uj?P_Ckl=39&P_Biz=A344&P_stilus=nyito.css

- *Az alapképzéseknek a nyugodt felülvizsgálata indokolt. Ezt pénzt kíván, energiát kíván, embert és időt kíván. Erre jó lenne, ha lenne egy megfogható javaslat, hogy milyen ütemben, milyen feltételekkel indítható el a bolognai átállás során nagyon az idő szorításában született, nem kellően megfontolt alapképzések sora. Ez egy folyamat, illetve valójában egyben kell a kettőt, mert az egyik hiba az volt, hogy elszakítottuk a mesterképzésektől, és ezért zsúfolódott be minden az alapképzésbe többek között. Tehát hogy ezt a bolognai típusú felülvizsgálatot a MAB részéről milyen ütemezésben, milyen feltételek mellett látja elvégezhetőnek? És itt nem az osztatlan és osztott képzés, hanem az elfogadott szakok belső tartalmainak az ide-oda sorolása az igazi kérdés.*

A vitában többször is elhangzott, hogy majd csak a törvénytervezet szövegének ismeretében lehet és lesz időszerű konkrét javaslatokat megfogalmazni a felsőoktatás minőségének biztosítása és javítása érdekében, koordinálva a három fő szereplő – a kormányzat, a felsőoktatási intézmények és a MAB – szerepét. Ilyen szövegszerű javaslatokat akkor fogunk tenni.

A MAB már korábban, elsősorban a korábbi törvénymódosítások során, de pl. külső értékelésünk (ENQA tagságunk) keretében is fogalmazott meg olyan javaslatokat, melyeket – a jelen helyzethez igazítva – most is aktuálisnak tartunk. Ezeket – értelemszerűen még nem a kodifikáláshoz illeszkedő formában – megismételjük.

Összességében a Parlament illetékes bizottságának tájékoztatását, magát a ténytet, hogy a Bizottság ezt napirendre tűzte, továbbá az előkészítés munkáját, ami egy széles beágyazottságú önértékelést is jelentett, az ülésen tapasztalt pozitív és elismerő fogadtatást, a felkéréseket javaslatok megtételére és részvételre az azokból adódó feladatok megoldásában egyértelműen eredményesnek és jónak ítéljük meg. Bízunk benne, hogy mind a felsőoktatási törvényben, mind az azt követő időszakban jelentősen segítik a minőség, benne a MAB sikeres tevékenységének ügyét.

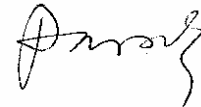
Budapest, 2011. április 18.

Ormos Pál

Szántó Tibor

Bazsa György

A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság előzetes javaslatai az Országgyűlés Oktatási, tudományos és kutatási bizottsága számára

(A MAB 2011/4/II.b sz. határozata)

Az Országgyűlés Oktatási, tudományos és kutatási bizottsága 2011. április 12-i ülésén tárgyalta a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság 2001–2010 közötti időszakban végzett tevékenységéről szóló jelentését. Az ülésen elhangzottak fényében, tekintettel az új Felsőoktatási törvény előkészítésére is, a Bizottság elnöke a következő kérdéseket fogalmazta meg a MAB számára:

1. *A MAB által is megállapítottan szükséges az akkreditációs vizsgálatokban a bemeneti tényezők vizsgálatáról a kimenetek hangsúlyosabb vizsgálatára való áttérés. Mik ennek a jogszabályi és egyéb további (pl. finanszírozási) feltételei?*
2. *A Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR) jelenleg nem elég széleskörű, sem a felsőoktatási intézmények, sem a pályakövetésbe bevont hallgatók tekintetében. Mit kellene tenni a diplomás pályakövetés érdemivé és kiterjedtté tételéhez, milyen adatokat, s hogyan kellene gyűjteni? Ehhez milyen törvényi felhatalmazás szükséges?*
3. *A magyarországi Bologna-átmenet lezajlott, s az alapszakokon már több évfolyam is végzett. Időszerű a tapasztalatok összegyűjtése, az alapszakok akkreditációs felülvizsgálata. Hogyan történjék ez, milyen ütemezésben, s milyen feltételek biztosítása szükséges a felülvizsgálathoz?*

A MAB javaslatai, válaszai a fenti kérdésekre a következők.

1. *A MAB által is megállapítottan szükséges az akkreditációs vizsgálatokban a bemeneti tényezők vizsgálatáról a kimenetek hangsúlyosabb vizsgálatára való áttérés. Mik ennek a jogszabályi és egyéb további (pl. finanszírozási) feltételei?*

Jogszabályi feltételek:

- a) Jogszabály rögzítse a MAB feladatai között, hogy mind az intézmény-, mind a programakkreditáció során a MAB különös figyelmet szentel a képzési kimenetek elérése és értékelése vizsgálatának.
- b) Az alap- és mesterszakok képzési és kimeneti követelményeinek felülvizsgálata, különös tekintettel a képzési kimenetekre (elsajátítandó szakmai kompetenciák és készségek), azok elérésének módja és értékelése. [15/2006. (IV. 3.) OM rendelet]

Kapcsolódó MAB javaslat:

- c) Az alap- és mesterszakok képzési és kimeneti követelményeinek felülvizsgálata terjedjen ki a *szakirányok* kérdéskörére is, az egységes szabályozás megteremtésének igényével. Indokolt felülvizsgálni a képzési ág kategória funkcióját, indokoltságát. A szükséges módosításokat a megfelelő jogszabályokban is meg kell tenni.

További feltételek:

- d) A MAB intézmény- és programakkreditációs vizsgálati szempontjainak pontosítása (intézményi útmutatók, szakértői kézikönyvek). A vizsgálati szempontok közé be kell emelni, illetve hangsúlyosabbá kell tenni a következőket:
 - szándékolt képzési kimenetek (*Intended Learning Outcomes*, ILO)
 - intézményi folyamatok vizsgálata, melyek a szándékolt képzési kimenetek elérését biztosítják, segítik (hallgatói tájékoztatás, tantárgyleírások és tantárgyfejlesztés, oktatási módszerek, önálló hallgatói tevékenységek, a számonkérés tartalmi és módszertani jellege)
 - számonkérési, értékelési módszerek, vizsgák lebonyolítása

- diplomamunkák szűrőpróbaszerű ellenőrzése, ténylegesen elért képzési kimenetek értékelése (*Achieved Learning Outcomes*, ALO)
 - e) Intenzívebb és hatékonyabb kommunikációt és konzultációkat kell folytatnia mind a MAB-nak, mind az oktatási kormányzatnak annak érdekében, hogy a kimeneti szemlélet a felsőoktatásban nagyobb teret nyerjen, az oktató központú tanítást felváltsa a *hallgató központú képzés, kompetencia-fejlesztés és számonkérés*.
 - f) A képzési kimenetek felé való akkreditációs hangsúlyeltolás végrehajtása pótlólagos finanszírozási forrást a MAB-nál nem igényel. (Lásd még a h) pontot alább.) Azonban az intézmény- és programakkreditációs vizsgálatok ütemterv szerinti lebonyolítása a MAB működéséhez szükséges megfelelő mértékű költségvetési támogatást és annak a naptári év elejétől való kiegyensúlyozott biztosítását igényli. 2011-es jelenértéken számolva ez a támogatási szükséglet *200 millió Ft/év*.
 - g) A MAB intenzívebb és hatékonyabb kommunikációs megjelenése 2011-es jelenértéken számolva mintegy 5 millió Ft pótlólagos forrást igényel (honlap megújítása, interaktivitás, hallgatók közvetlenebb megszólítása, tájékoztató anyagok és szórólapok, helyszíni tájékoztató előadások felsőoktatási intézményekben).
 - h) A MAB szakértőinek célzott felkészítése a ténylegesen *elért képzési kimenetek* (ALO) tárgyában nem igényel pótlólagos finanszírozási forrást, ez a hangsúlyeltolás az intézményi- illetve a párhuzamos programakkreditációs felkészítő értekezletek tematikájába beilleszthető. A *szándékolt képzési kimeneteket* (ILO) a MAB a szaklétesítési és szakindítási beadványok véleményezésekor vizsgálja. Ha a mintegy ezerháromszáz fős szakértői csoport ilyen irányú felkészítését az eddigi írásos kommunikációnál hatékonyabban, személyes közreműködéssel, felkészítő értekezletekkel kívánjuk segíteni, ez 2011-es jelenértéken számolva mintegy 2 millió Ft pótlólagos forrás biztosításával lehetséges.
- 2. A Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR) jelenleg nem elég széleskörű, sem a felsőoktatási intézmények, sem a pályakövetésbe bevont hallgatók tekintetében. Mit kellene tenni a diplomás pályakövetés érdemivé és kiterjedté tételéhez, milyen adatokat, s hogyan kellene gyűjteni? Ehhez milyen törvényi felhatalmazás szükséges?**

A felsőoktatási intézmények pályakövetési tevékenységének értékelése jelenleg nem tartozik a MAB elsődleges értékelési szempontjai közé. Magyarországon még nem kielégítő a végzett hallgatók intézményi kötődése, a diploma megszerzése után túlnyomó többségük nem tartja a kapcsolatot intézményével. Erről és ennek javítása érdekében a végzetek és az intézmények egyaránt tehetnek. A jelentős központi finanszírozási forrásokkal kialakított DPR még nem hozott áttörést e területen. A MAB javaslatok a következők.

Jogsabályi feltételek:

- a) A Felsőoktatási törvény írja elő az intézmények számára, hogy a végzett hallgatóikkal való kapcsolattartás érdekében olyan interaktív honlapot (oldalt) üzemeltessenek, melyen az adatvédelmi törvénynek megfelelően lehet személyes adatokat és véleményeket beazonosíthatóság nélkül kérni, közölni és feldolgozni. Ehhez a minisztérium adjon mintaprogramot.
(Egy példa egy ilyen jellegű intézményi weboldalra:
https://alumni.nyme.hu/layouts/alumni/login.aspx?ReturnUrl=%2f_layouts%2fAuthenticate.aspx%3fSource%3d%252F&Source=%2F.)
- b) A Felsőoktatási törvény írja elő, hogy a hallgatók a hallgatói jogviszony fennállása alatt, majd annak megszűnése után is kötelesek név nélkül adatot szolgáltatni a pályakövetés céljaira, mert jelenleg a végzetek adatszolgáltatási hajlandósága sem teszi lehetővé az igazán hatékony pályakövetés megvalósítását. Az adatszolgáltatási kötelezettséget célszerű a diákhittel összekapcsolni.

Kapcsolódó MAB javaslat:

- c) A Felsőoktatási törvény írja elő az intézmények számára, hogy a felvett hallgatóik tanulmányi előrehaladásáról vezessenek szemeszterenként frissített nyilvántartást és elemezzék a teljesítések, ill. nem teljesítések okait, hozzanak megfelelő intézkedéseket (*hallgatói pályakövetési rendszer*, HPR).

További feltételek:

- d) A kamarák, országos szakmai szervezetek bevonásával az oktatási kormányzat kérje a munkáltatókat, hogy a diploma megszerzését követő 3 évben alkalmazott munkavállalóik felkészültségéről, szakmai bevalásáról adjanak visszajelzést a képző intézmények számára. (Egységes, rövid kérdőív.)

3. A magyarországi Bologna-átmenet lezajlott, s az alapszakokon már több évfolyam is végzett. Időszerű a tapasztalatok összegyűjtése, az alapszakok akkreditációs felülvizsgálata. Hogyan történjék ez, milyen ütemezésben, s milyen feltételek biztosítása szükséges a felülvizsgálathoz?

A magyarországi Bologna-átmenet kapcsán a MAB is úgy látja, komoly hiba volt az alap- és mesterszakok elkülönült bevezetése, a kezdeti rendszeralkotás hiánya. A szakrendszer felülvizsgálatánál ezt a hibát el kell kerülni: **egy ilyen felülvizsgálatot csakis a képzési rendszer egészének áttekintésével célszerű elvégezni.** A MAB javaslatai az alábbiak.

Jogsabályi feltételek:

- a) A szakrendszer időszakonkénti felülvizsgálatát a jelenleg hatályos Ftv. 104.§ (1) bekezdés g) pontja írja elő a felsőoktatásért felelős miniszter felsőoktatás-fejlesztési feladatai között:
„rendszeresen, de legalább háromévenként a felsőoktatásban folyó képzés tapasztalatainak az értékelése, a felsőfokú szakképzésben, az alapképzésben és a mesterképzésben a képzési szakok szerkezetének felülvizsgálata.”

Ezen törvényi előírás megtartása esetén további jogsabályi feltétel kialakítása nem szükséges.

További feltételek:

- b) A szakrendszert a lehető legszélesebb szakmai egyeztetéssel kell felülvizsgálni. A konkrét kivitelezésre a következő javaslatot tesszük:
- ba. A Nemzeti Bologna Bizottság (NBB) koordinálja a felülvizsgálatot, határozza meg a felülvizsgálat és a szakrendszer alapelveit (pl. közös tanulmányi szakaszok, átjárhatóság, szakok egymásra épülése, szaktávolságok), a KKK-k egységes szerkezetét és tartalmi elemeit, különös tekintettel a képzési kimenetekre, azok jellegére, konkrétsági szintjére, elérésük módjára és értékelhetőségére.
 - bb. Az MRK (tagintézményeinek bevonásával), az FTT, valamint a MAB (és egy kutató szervezet is) készítsen egy-egy összefoglaló elemzést, javaslatokat is tartalmazóan, a Bologna szakrendszer bevezetésének és eddigi működésének tapasztalatairól. Az elemzéseket kapják meg az NBB és a létrehozandó munkacsoportok is (lásd alább).
 - bc. Képzési területenként az NBB felkérésére alakuljanak munkacsoportok, a felsőoktatási intézmények, a felhasználók, a hallgatók, a MAB, az FTT, valamint oktatáskutató szervezetek szakértőinek részvételével. E munkacsoportok a jelenlegi helyzet elemzése, valamint a szakrendszer 2009-es felülvizsgálati eredményei alapján emeljék ki a jól bevált és a kevésbé sikeres elemeket, és – ahol ezt szükségesnek tartják – tegyenek konkrét módosítási javaslatokat a szakrendszer, valamint az egyes szakok és azok KKK-inak vonatkozásában.
 - bd. A beérkező elemzéseket, javaslatokat az NBB – a NEFMI adminisztratív háttértámogatásával – dolgozza fel, tekintse át, és ennek alapján tegyen javaslatot az oktatási kormányzat felé a szükségesnek ítélt módosítások kivitelezésére.

- c) A szakrendszer felülvizsgálata abban az esetben nem igényel pótlólagos finanszírozási forrást, ha a kormányzat nem kívánja a résztvevő szakértők munkáját pénzbeli díjazással honorálni. Ellenkező esetben az NBB és a szakértők díjazása kb. 80-100 millió Ft lehet. (A Bologna-rendszer alapképzési szakjainak kidolgozásához a kormányzat mintegy 4 milliárd forintot biztosított a felsőoktatási intézmények számára!)
- d) A MAB által készítendő összefoglaló elemzés díjazására nem szükséges pótlólagos költségvetési forrás, amennyiben a MAB a fentiekben jelzett éves költségvetési támogatását megkapja.

4. A MAB további javaslatai az új Felsőoktatási törvényhez.

- 4.1 Javasoljuk a törvényben a minőségügy vonatkozásában az **ESG-t** (*Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*¹), annak alapelveit röviden megjeleltetni, mivel az ESG elfogadását a magyar kormány képviselője is támogatja.
- 4.2 Az új törvény világosan különítse el és erősítse meg az **állami irányítás (a fenntartók), az intézmények és a MAB hatásköreit, kötelezettségeit és jogait** a magyar felsőoktatás minőségügyében. A törvény pontosan szabja meg a MAB feladatát és jogkörét a **külső minőségértékelésre és az akkreditációra**, valamint a hatóság(ok) ettől elváló hatáskörét az **engedélyezésre**. Legyen egyértelmű, hogy a **minőség nem fenntartófüggő**. Szerepeljen a törvényben a MAB eljárássai típusainak világos leírása, elhatárolása.
- 4.3 Rögzítse a törvény, hogy a MAB nyomonkövetési (monitoring) eljárás keretében ellenőrizheti a képzéseket a soron következő akkreditációt megelőzően is, és az ellenőrzés eredményeként megfelelő indoklással az akkreditáció legyen megvonható.
- 4.4 Kívánatos az 1993-as felsőoktatási törvény mintájára világosan szabályozni az akkreditáció megvonásának jogkövetkezményeit. Ezt a jogbiztonság elve is megköveteli.
- 4.5 Rögzítse a törvény, hogy a MAB a felsőoktatási hatósági eljárásokban (minimálisan) ügyfélként vesz részt. A határozatok és más iratok egy példányát – ezért is – kapja meg.
- 4.6 A **MAB szervezete** tekintetében:
 - a. szükségesnek tartjuk, hogy a felhasználói szférát (a szakmákat, és nem intézményeket) gyakorló felhasználók képviseljék,
 - b. célszerűnek tartjuk a tagok kb. felének megbízását második ciklusra is, ami a MAB működésének folytonosságát, egyúttal frissülését is biztosítja,
 - c. a delegáló szervezetek közötti előzetes egyeztetést javaslunk, hogy a testület összetétele szakmailag, intézménytípusok szerint kiegyensúlyozott legyen,
 - d. a törvény tegye lehetővé, hogy a MAB feladatainak megfelelően maga alakíthassa ki belső szervezetét, bizottsági rendszerét,
 - e. a hitéleti képzést folytató intézmények fenntartói képviselőit a MAB szervezetében a jelenlegi állapotnak megfelelően fenntartandónak tartjuk,
 - f. a Felülvizsgálati Bizottság jogkörét és eljárási rendjét úgy javasoljuk a törvényben módosítani, hogy megszűnjön a jelenlegi aránytalanság a több lépcsős előkészítésben megszülető 19 fős plénum határozatok és a 3 fős FvB felülvizelési jogköre között. Ennek kialakítása átgondolt tárgyalásokat igényel.
- 4.7 Javasoljuk a törvényben az elkülönülő **intézményi és a párhuzamos programakkreditáció** pontos meghatározását – a közelmúltban kialakult gyakorlattal és az ESG felfogásával összhangban. A két külön eljárást indokolja, hogy számos nagy intézményünkben az egyidejű programakkreditáció rendkívül nagy, és így sokszor megszervezendő szakértői gárda mozgósítását tenné szükségessé. A párhuzamos programakkreditáció során egy képzési területen érdemi elemző értékeléseket lehet végezni, ami jó áttekintést ad az egyes képzési helyek és a képzési terület egészének hazai helyzetéről. A törvény biztosítsa, hogy az akkreditáció ténye nyilvánosságot kapjon.

¹ [http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf)

- a) Az **intézményakkreditáció** egy-egy intézmény egészének működését, szervezetét, irányítását értékeli, legyen súlyponti eleme az intézményi minőségbiztosítási rendszer tervszerű működése és eredményessége. Az akkreditációs eljárásban szerepet kell kapjanak az audit-jellegű, a segítő és a javaslattevő elemek.
- b) A **párhuzamos programakkreditáció** egy-egy képzési területen oktatók szakmai értékelését végezze, meghatározóan a képzési folyamatok, a kimenetek szempontjából. Ismerje el a kiválósági helyeket, amit idővel azok anyagi elismerése is kövessen.
- 4.8 Növelni szükséges az **intézmények felelősségét a minőségbiztosítási rendszer** működtetése kapcsán úgy és amennyiben az intézményekben a minőségbiztosítási és értékelési rendszer ezeket a feladatokat át tudja venni és felelősen, nem csökkenő színvonalon, utólag értékelhetően biztosítani képes. A MAB úgy látja, hogy ez kis lépésekben kezdődhet meg, mert az intézmények zöménél ma az egzisztenciális érdekek és a mennyiségi szemlélet felülírják a minőség ügyét.
- a) Középtávon előkészíthető egy olyan akkreditációs rend, amelyben az adott intézmény egy-egy behatárolt **képzési területre kap akkreditációt**. Ez első lépésben lehetőséget ad az intézménynek ezekhez tartozó mesterszakok saját hatáskörben történő indítására, ami később – a tapasztalatok függvényében – az alapszakokra is kiterjeszhető. Egyúttal a kimeneti teljesítményt is mérő programakkreditációt szigorúan és jogkövetkezményekkel kell megszervezni.
- b) A MAB úgy véli, hogy az **egyetemi tanári pályázatok** jelenlegi véleményezési és eljárási rendje nem sérti, sőt segíti az intézményi autonómiát. A MAB kizárólag jogi következmény nélküli szakértői véleményt ad, ami a szenátus, illetve a második körben a miniszter számára nem kötelező, viszont biztos szakmai háttérrel és országos (érvényes javaslatunk alapján még nemzetközi) összehasonlítást is biztosít. Ennek megszüntetését a MAB semmiképp sem javasolja, sőt a szakértői véleményében megállapítottaktól való eltérés indoklásának előírását a törvényben is szükségesnek tartja. (Ez annál is inkább indokolt, mert a különböző akkreditációktól eltérően az egyetemi tanári kinevezés csak igen kivételes esetekben vonható vissza.)
- c) A **doktori iskolák akkreditációja** a MAB létrehozásának meghatározó indoka és eleme volt, a minőség biztosítása érdekében az intézmények tudományos autonómiájuk e részét „fel- és összeadták”. Ennek országosan egységes feltételrendszerét és eredményességét – az előző évben végzett általános értékelés tapasztalatai alapján – változatlanul szükségesnek tartjuk. A doktori iskola feltételeinek megítélése kizárólag tudományos szempontok szerint történik, s ezért alkotmányosan is ez a tudomány autonómiájának joga, és nem lehet állami hatáskör. Az ODT és a MAB által létrehozott nyilvános elektronikus adatbázis törvényi háttérének egyértelműsítését kezdeményezzük.
- 4.9 Javasoljuk, hogy a törvény vagy kormányrendelet rögzítse, hogy a MAB nem támogató véleményének kézhezvétele után **60 napon belül** lehet **felülvizsgálati eljárást** kezdeményezni az OH-nál, illetve a miniszternél. (Ennek indoka, hogy a felülvizsgálati kérelem nem az eredeti beadvány átdolgozását, csak a MAB indoklásának véleményezését igényli.)
- 4.10 Ha a miniszter a másodfokú felülvizsgálati eljárásban a MAB FvB véleményével ellentétesen dönt, legyen kötelező a határozatának **indoklásában a MAB FvB véleményétől való eltérés okaira, indokaira is kitérni**, és a határozatot az egységes minőségpolitika folyamatos érvényesülése érdekében küldje meg a MAB-nak is.
- 4.11 A MAB támogatja, hogy **külföldi szakértők** vegyenek részt értékelési eljárásaiban, ha az intézmények beadványaikat angol (vagy releváns idegen) nyelven készítik el, és ehhez az anyagi fedezet is rendelkezésre áll.
- 4.12 Támogatjuk, hogy az intézmények bármely ENQA teljes jogú tagtól, vagy az európai regiszterben szereplő ügynökségtől is beszerezhessenek **szakértői véleményt**, ha az a magyar akkreditációs követelményekre épül. Többféle akkreditációs követelményt nem tartunk elfogadhatónak, a minőség nem lehet sem ügynökség, sem fenntartó függő.

- 4.13 A MAB **finanszírozását** illetően: a MAB zökkenőmentes működésének lehetőségét biztosítandó kérjük, hogy a MAB központi költségvetési támogatásának mértéke mellett a Felsőoktatási törvény a támogatás évi első részlete folyósításának idejéről is rendelkezzen. Javaslataink: a támogatás évi első részlete évente február 15-ig érkezzen meg a MAB számlájára. Az előző évi támogatás felhasználásáról szóló MAB beszámoló NEFMI általi elfogadása az új pénzügyi évvel így is szoros kapcsolatban marad, hiszen az NEFMI-nek inkasszó joga van a MAB számlája felett.

A MAB konkrét szövegszerű javaslatokat a Felsőoktatási törvény tervezetének ismeretében tud és fog tenni. Jelenleg nem áll rendelkezésünkre ilyen tervezet.

Budapest, 2011. április 29.

Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság

**A MAGYAR FELSŐOKTATÁSI AKKREDITÁCIÓS BIZOTTSÁG
TEVÉKENYSÉGE,
FELSŐOKTATÁSUNK MINŐSÉGE**

2001 – 2010

**TÁJÉKOZTATÓ AZ ORSZÁGGYŰLÉS OKTATÁSI, TUDOMÁNYOS
ÉS KUTATÁSI BIZOTTSÁGA RÉSZÉRE**

2011. március 25.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

1. A felsőoktatás minőségbiztosításának európai alapidokumentuma a miniszterek által 2005-ben elfogadott *Európai Sztenderdek és Irányelvek* (ESG), mely az **európai minőségbiztosítási elvárásokat** rögzíti a felsőoktatási intézmények és a minőségbiztosítási ügynökségek vonatkozásában.¹ A MAB – a jogszabályok mellett – ezeket a sztenderdeket követi az intézményeket értékelő munkájában, és saját működésében is. Az ESG egyik legfontosabb előírása a **minőségbiztosítási ügynökségek függetlensége**. Az ESG sztenderdek teljesítése alapján a MAB **teljes jogú tagja** a *European Association for Quality Assurance in Higher Education* (ENQA) szervezetnek. A MAB **szakmai, személyi és anyagi függetlensége** a magyar felsőoktatás európai elismertségű minőségének fontos és nélkülözhetetlen feltétele, amit az új felsőoktatási törvény kell megerősítsen és biztosítson.
2. A magyar felsőoktatás minőségbiztosításának **jogszabályi háttere** az elmúlt 10 évben **gyakran változott**. A hatályos szabályozás a minőségbiztosítás tekintetében **nem elég egyértelmű, több elemében nehezíti** a minőségbiztosítás illetve a MAB működését (pl. hatáskörök megállapítása, minőségi elvárások nem teljesítésének következményei, szakirányok, idegen nyelvű képzések, nemzetközi közös képzések).
3. Fontos különbséget tenni az akkreditáció és a működési engedélyezés között. Az **akkreditáció** egy független szakértői szervezet szakmai megalapozottságú értékítélete, minőséghitelesítés, a **működési engedélyezés** pedig közigazgatási hatósági döntés, melynek szempontjai nem kizárólag szakmai jellegűek. A rendszer akkor működik jól, ha az engedélyezési döntés az akkreditáció eredményének megfelelően pozitív vagy negatív, s az akkreditációtól csak különleges esetben, pl. igen nyomós társadalmi szükséglet miatt tér el. Lényeges továbbá, hogy az ilyen **eltérésekről** minden érintett szervezet, a hallgatók és a széles közvélemény is tájékoztatva legyen, pl. a **Felvételi tájékoztatóban** megjelölve az ilyen, engedélyezett, de nem akkreditált szakokat. Ez sajnos **mindmáig nem történt meg**, annak ellenére, hogy ezt kormányrendelet is előírja.
4. Az elmúlt évtizedben **mind a testület, mind a titkárság létszáma jelentősen csökkent**. Ugyancsak jelentősen (mintegy felére) csökkent a **szakbizottságok** száma. A felülvizsgálati kérelmeket a MAB-tól független **Felülvizsgálati Bizottság** bírálja el, azonos minőségfelfogás alapján. A MAB gazdálkodásának törvényességét, szabályszerűségét **Felügyelő Bizottság** ellenőrzi. A MAB 2006. július 1-től **kiemelten közhasznú szervezet**.
5. A MAB **feladatai 1993-as megalakulása óta számottevően bővültek**, gyakran módosultak. A bővülés nemcsak a véleményezési típusokra vonatkozik, hanem a tevékenység jellegére is: a minőséghez szükséges egységes elvárásokon alapuló **akkreditáció** mellett megjelent a minőségfejlesztést **segítő értékelés** és a MAB kezdeményezésére a **kiválósági megítélés** is. A MAB a törvényben rögzített, s annak alapján az általa szakmai alapon kidolgozott minőségi szempontok szerint folytatja az **intézmény- és programakkreditációkat**, véleményezi az **intézmény- és szaklétesítési**, a **szakindítási** beadványokat, a **doktori iskolák** létesítését és működését valamint az **egyetemi tanári** pályázatokat. Ennek során következetesen a **minőséget képviseli a mennyiségi szemlélettel szemben, társadalmi értékeket véd az egyedi érdekekkel szemben**. A MAB egyik fontos alapelve: a minőség nem fenntartófüggő.
6. A MAB finanszírozását a Felsőoktatási törvény rögzíti, ennek ellenére nem kiszámítható és nem problémamentes: a MAB eddig egyetlen évben sem kapta meg a hatályos Ftv. előírása szerinti **2 ezrelékes mértékű támogatást**. A MAB **központi költségvetési támogatása** az elmúlt évtizedben a viszonyítási alapot adó **felsőoktatás egészéhez képest csökkent**. Komoly gazdálkodási nehézséget okoz továbbá az éves költségvetési támogatás **átutalásának késői időzítése**. (Az első részletet rendre csak május közepén kapja meg a MAB!)

¹ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*
http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20%282%29.pdf

7. A MAB **hazai és nemzetközi kapcsolatai sokoldalúak és kiválóak**. A testület és a titkárság egyes tagjait rendszeresen beválasztják különböző **nemzetközi szakmai szervezetek vezető testületeibe**, több ízben elnöki, alelnöki tisztségre. A MAB nemzetközi projekteken is folyamatosan részt vesz, **európai súlya jelentős**, a régió mértékadó ügynökségeként tartják számon. A hazai kapcsolatok terén erősíteni szükséges azonban a széles **nyilvánosság felé irányuló kommunikációt**, s **több külföldi szakértő** bevonása is kívánatos, a nyelvi és finanszírozási korlátok kezelése mellett.
8. A MAB maradéktalanul ellátott véleményezési feladatain felül az elmúlt évtizedben is **számos állásfoglalást** fogadott el a magyar felsőoktatás működésének és minőségének javítása érdekében és saját működésének szakszerűségében (professzionizálódásában) is jelentős lépéseket tett (stratégia, Etikai Kódex, belső minőségbiztosítás).
9. A MAB az elmúlt évtizedben – csökkenő személyi állomány és romló finanszírozási feltételek mellett – **kiemelkedő részt vállalt a magyarországi Bologna-átmenet kezdeményezésében és végrehajtásában**. Az akkreditációs szempontok megalkotásán túl érdemi észrevételekkel segítette a jogszabályi háttér kialakítását, részt vett (és vesz) a *Nemzeti Bologna Bizottsági* és a Bologna promóteri szakértői munkában, értekezleteket, tájékoztatókat szervezett. 2010 végéig összesen **606 Bologna-típusú szaklétesítési és 2.649 szakindítási beadványt** véleményezett. A szakrendszer 2009-es felülvizsgálatakor markáns, a problémákat feltáró, részletes szakértői anyagot készített, s javaslatokat fogalmazott meg. A **rendszerszintű problémákat** azonban a szaklétesítések, szakindítások MAB véleményezése nem tudja megoldani, ezek lecsapódásáért, bár többször megtörténik, nem a MAB hibáztatható.
10. A MAB **saját működésének javításán** rendszeres önreflexióval és külső visszacsatolások kérésével folyamatosan dolgozik. A 2008-as **nemzetközi külső értékelés** alapján teljes jogú ENQA tagsága 5 évre megerősítést nyert. Az értékelés nyomán a MAB **intézkedési tervet** készített, s azt végre is hajtotta. Szakértői tevékenységének hatásai miatt a MAB-ot itthon **nem kevés kritika, olykor értelmetlen támadás éri**. A MAB a jogos kritikát és javaslatokat készséggel fogadja és megoldásukra törekszik.
11. A **magyar felsőoktatás** a rendszerváltás után a fejlett országok korábban elkezdett gyakorlatát követve és a magyar társadalom igényeit érzékelve, a mindenkori kormányok támogatását élvezve, lényegesen nagyobb számú, közel négyszer több fiatal és munkavállaló számára tette lehetővé a részvételt a felsőoktatásban. Ez az **expanzió** társadalmilag indokolt volt. Felsőoktatásunk bővülését elsősorban a **bemenet**, a fiatalok felvételi jelentkezésekben megnyilvánuló érdeklődése és az intézmények felkészültségére épülő **kapacitások** határozták meg, mert a társadalom, a gazdaság radikális átalakulása során nem voltak és még **ma sincsenek konkrét, megalapozott igények és prognózisok a kimenet, a diplomások körének szakmai szerkezetére**. Ez a tendencia mára a képzési területek között több helyen aránytalanságokhoz, egyesekben túlképzéshez vezetett.
12. A megnőtt hallgatói létszám értelemszerűen **egyenetlenebb felkészültségű**, kisebb ambíciójú és hivatástudatú fiatalok sokaságának megjelenését eredményezte, és a sikeres elitképzésben tapasztalt felsőoktatásunk **nem találta meg a színvonalas tömegképzés módszereit**. Egyre erősebben érezhetővé vált a minőség problémája. A felsőoktatásnak meg kell találnia a mennyiségi növekedés lezárulása után a **minőségi fejlődés** útjait.
13. Az **intézmények** eredményességéhez jól megalapozott, őszinte helyzetelemzésekre épülő **stratégiára**, s annak következetes végrehajtására van szükség. A sikeres stratégia nem képzelhető el **tudatos, szervezett minőségbiztosítás** nélkül.
14. Magyarországon **igen sok szak kerül meghirdetésre**, még úgy is, hogy az eredeti szakindítási tervezetek mintegy egyharmadát a MAB nem támogatta. Az intézmények szakindítási törekvéseiben nagy szerepet játszik a minőséggel szemben a **mennyiséget preferáló és jutalmazó normatív finanszírozás**. Az is előfordul, hogy egy-egy intézmény az akkreditáció megszerzése után megváltik azt biztosító magasan kvalifikált oktatóitól, s őket olcsóbb tanerővel pótolja. A MAB minőségvédő mozgásteret ilyen esetekben – explicit jogszabályi felhatalmazás hiányában – erősen korlátozott. Mind a programok, mind az intézmények minősége tekintetében a MAB – jogszabályban is rögzítendő – **monitor eljárásai** biztosíthatják az elvárásoknak való folyamatos megfelelést.

15. A **doktori képzés** Magyarországon összességében a felsőoktatás igen jó minőségű szegmense, bár egyes doktori iskolák között minőségi különbségek vannak. A jól kidolgozott jogszabályi háttér és a szigorú külső minőségbiztosítás (egyértelmű MAB hatáskör) eredményeként a magyar doktori fokozat nemzetközi elismertségnek örvend, többségében keresett és fogadott minőséget jelent. E képzési szinten jelentősen kevesebb minőségi problémával találkozunk, mint a graduális képzésekben.
16. Az **egyetemi tanári** pályázatok MAB általi véleményezése jól működik. Az egyetemi tanárok száma és aránya az elmúlt évtizedben stabilizálódott. Ugyanakkor – egyes szakmákban erősen – csökkent az MTA doktora címmel rendelkező pályázók száma. Minden évben akadnak olyanok, akiket a miniszter a MAB nem támogató javaslata ellenére, jogszerűen, de szakmai indoklás nélkül, terjeszt fel kinevezésre.
17. A **belső minőségbiztosítás** ma a magyar felsőoktatási intézményekben általában nem kapja meg a kellő figyelmet. A felsőoktatási törvény az intézmények számára minőségbiztosítási szervezet működtetését írja elő. Ez intézményeink egy részében már működik, kezdeti eredményei is vannak, míg más intézményekben kialakítás alatt van. A szervezett minőségbiztosítás még nem hatja át a felsőoktatás hétköznapijait, elsősorban az akkreditációs eljárások idején intenzív akciók folynak, összességében azonban **még nincs hatékonyan működő minőségkultúra** a magyar felsőoktatásban.
18. A nemzetközi gyakorlat szerint a tömegképzés különösen megkívánja a minőségbiztosítás, illetve a minőségértékelés és minőségHITELESÍTÉS (akkreditáció) rendszerének kialakítását és működtetését. Ennek három kulcsszereplője: a **kormányzat**, mint a felsőoktatás minőségpolitikájának kialakítója, az **intézmények**, mint a minőség biztosításának letéteményesei, és (hazánkban) a **Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB)**, mint a minőségértékelést és az akkreditációt végző országos, független szakmai szervezet. A felsőoktatás minősége **döntően az intézmények vállán** nyugszik. A MAB a külső minőségbiztosítás eszközeivel segíti a minőségfejlesztést, tevékenységének eredményességét azonban esetenként a javaslataival ellentétes oktatási hatósági döntések is befolyásolják.
19. A magyar felsőoktatás minőségének további javítása érdekében a MAB szükségesnek ítéli az **ágazati minőségpolitika és stratégia** megalkotását, az érintett szervezetek **feladatainak és hatásköreinek** még pontosabb meghatározását, valamint a helyi érdekekkel szemben az **értékek és széles társadalmi érdekek** előtérbe helyezését.
20. A **magyar akkreditációs rendszer** felsőoktatásunk lényegi és nemzetközileg is jól vizsgázott eleme, mely az Európai Felsőoktatási Térség miniszteri nyilatkozataival és a minőségbiztosítás európai sztenderdjével (ESG) összhangban, azoknak megfelelően működik. E rendszer ma biztosítja a magyar felsőoktatás képzéseinek, a magyar diplomák értékének nemzetközi elfogadottságát, elismertségét is. **Az akkreditációs rendszer e szempontokra nem figyelő, egyedi érdekeket, s nem a minőséget szolgáló megváltoztatása a magyar felsőoktatás minőségére és nemzetközi elismertségére is hátrányos kihatással lenne.**

1. A MAGYAR FELSŐOKTATÁSI AKKREDITÁCIÓS BIZOTTSÁG

1.1. NEMZETKÖZI KONTEXTUS

A minőségügy, a minőségértékelés és hitelesítés önmagában is tanulságos történetiségének korábbi bemutatását nem megismételve ma annak európai helyzetét indokolt alapul vennünk. Az Európa Tanács már 1998-ban kezdeményezte e téren az együttműködést. Az 1999-es Bolognai Nyilatkozat, amit a Magyar Köztársaság képviselője is aláírt, felerősítette az európai dimenziót azzal, hogy a közös célok között szerepelt: „A minőségbiztosítás területén az összehasonlítható kritériumokon és módszereken alapuló európai együttműködés kialakításának támogatása.” Így jött létre az ENQA (*European Network/Association for Quality Assurance in Higher Education*), a nemzeti minőségértékelési és akkreditációs ügynökségeket átfogó szervezet, melynek munkájában a MAB 2001-től részt vesz, s melyben teljes jogú tagságát nemzetközi látogató bizottsági értékelési eljárás alapján 2008-ban újabb öt évre megerősítették.

2005 óta az európai felsőoktatás minőségügyének alapidokumentuma az E4 szervezetek (ENQA, EUA, EURASHE, ESIB) előterjesztésben a felsőoktatásért felelős miniszterek által elfogadott ESG (*Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*¹), amit a MAB is alapul vesz tevékenységében, és így, ha az intézmények egy részében lassan is, a magyar felsőoktatásban is érvényesül a minőség európai felfogása, a minőségbiztosítás közös alapú gyakorlata. Ez a feltétele annak, hogy a magyar akkreditációs eljárásokat Európa-szerte (sőt az USA-ban is) elismerjék, amit elősegít a MAB nemzetközi ismertsége és elismertsége. Ehhez hozzájárul, hogy több tagunk, illetve munkatársunk igen aktív, elismert szerepet kapott és visz az ENQA különböző fórumain és tevékenységében, valamint más külföldi és nemzetközi minőségbiztosítási szervezetek munkájában.

Az Európai Bizottság a 47 felsőoktatásért felelős miniszter 2010-ben Budapesten–Bécsben tartott találkozására kiadott összeállításában az ESG-re alapozott minőségbiztosítás megerősödését tartja a Bologna-évtized egyik nagy sikerének. Ennek meghatározó jellemzője a minőségbiztosítási ügynökségek kormányoktól és intézményektől független működése. (www.eurydice.org) Az akkreditációs ügynökségek függetlenségét az ESG 3.6 pontja külön is nyomatékosítja:

Sztenderd: Az ügynökség legyen független, azaz kizárólagosan felelős saját tevékenységéért. Az értékelési jelentések következtetéseit és javaslatait harmadik fél, pl. a felsőoktatási intézmények, miniszteriumok, vagy további érintettek ne befolyásolhassák.

Irányelvek: Az ügynökség be kell bizonyítsa függetlenségét, többek közt a következő intézkedésekkel:

- A felsőoktatási intézményektől és kormányoktól való függetlenséget hivatalos dokumentumok garantálják (pl. irányítási eljárások, jogszabályok).
- A módszerek és eljárások meghatározása és működtetése, a külső szakértők kijelölése és alkalmazása, s az értékelések eredményeinek meghatározása autonóm és független módon, bármifajta intézményi, kormányzati, vagy egyéb politikai befolyástól mentesen történjék.
- A vizsgálatok során ki kell kérni az érintettek, különösen a hallgatók véleményét, de a külső minőségbiztosítási folyamatok végső eredményei a szervezet felelősségi körébe tartozzanak.

Tanulságos utalni az akkreditáció szülőhazájának, az USA-nak a rendszerére. Ott akkreditációs ügynökségek jól szervezett, teljesen kormány független hálózata működik. Az akkreditáció fontos az intézményeknek, mert olyan minőséget hitelesít, ami feltétele annak, hogy hallgatóik szövetségi támogatásban részesülhessenek, és ez természetesen mind a jelentkezéseknél, mind végzettjeik elhelyezkedésénél komoly érték és előny a társadalom szemében. A magyar egyetemeken tanuló amerikai orvostanhallgatók is csak akkor kapnak szövetségi támogatást, ha az erre feljogosított amerikai NCFMEA szervezet a MAB akkreditációs tevékenységét megfelelőnek minősíti, anélkül, hogy a képzést végző négy magyar intézményt, illetve képzéseiket akkreditálná. Ennek a kritériumnak a MAB eddig megfelelt. Egyébként lehet odakint akkreditáció nélkül is képzést folytatni, de nagyon más eséllyel és alacsony presztízzsel.

¹ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area.*
http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20%282%29.pdf

1.2. JOGSZABÁLYI HÁTTER

A MAB jogelődjét, az Országos Akkreditációs Bizottságot (OAB)¹ a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény felhatalmazása alapján hozta létre az akkori Kormány, mint a felsőoktatásban folyó képzés és tudományos tevékenység színvonalának folyamatos ellenőrzésére és minősítésére hivatott szervezetet.² Az OAB feladata első helyen az egyetemekhez visszakerült doktori képzés programjainak akkreditációja volt.

A törvény 1996. szeptember 1-jén hatályba lépett módosítása³ értelmében az OAB *Magyar Akkreditációs Bizottság* (MAB) néven folytatta tovább működését, s törvényi meghatározásába az *ellenőrző és minősítő* funkciója mellé bekerült a felsőoktatás minőségbiztosítását *támogató funkció* is.

A 2006. március 1-jén hatályba lépett jelenleg is hatályos felsőoktatási törvény jelentős változást hozott nemcsak a MAB, hanem az egész felsőoktatás életében. A Bologna-rendszer szerinti *többciklusú képzés bevezetéséből adódó feladatok* mellett, a *MAB jogi státuszának megváltozásából eredő átalakulás*, valamint a *feladatok egy részének változása* is jelentős kihívás elé állította a MAB-ot. A MAB neve *Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottságra* változott, s 2006. július 1-től kiemelten közhasznú szervezet lett. Megalakult a *MAB Felülvizsgálati*, valamint *Felügyelő Bizottsága*. Az új, többciklusú képzés bevezetése korábban nem látott tömegű feladatot jelentett.

A 2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról (Ftv.) így határozza meg a MAB-ot:

109. § (1) *A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság az intézmény és programakkreditáció keretében a felsőoktatásban folyó képzés, tudományos kutatás, művészeti alkotótevékenység minőségének értékelésére, valamint az intézményi minőségfejlesztési program fejlesztése érdekében tett intézkedések megvalósulásának külső értékelésére és nyomon követésére létrehozott független, országos szakértői testület.*

(2) e) *ötévenként, munkaterve szerint értékeli ...*

ea) a felsőoktatási intézményben folyó képzési, tudományos kutatási, művészeti alkotótevékenységet, azt, hogy a felsőoktatási intézmény mely képzési, illetve tudományterületen, képzési szinten rendelkezik a szükséges feltételekkel, valamint

eb) a képzési, tudományos kutatási, művészeti alkotótevékenység fejlesztésére a minőségfejlesztési programban meghatározott intézkedések megvalósulását, ...

A törvény a továbbiakban tételesen megnevezi azokat a felsőoktatási eljárásokat (intézménylétesítés, szaklétesítés és indítás, doktori iskola létesítése, egyetemi tanári pályázatok véleményezése), amelyekben a MAB szakértői közreműködése szükséges.

A MAB szervezetét és működési rendjét a 69/2006. (III. 28.) Korm. rendelet szabályozza.

Ezekre a jogszabályokra épül a MAB Szervezeti és Működési Szabályzata, melynek az időközi törvénymódosításokban előírt módosításokat tükröző újabb változatai több mint két éve várnak miniszteri aláírássra.⁴ A törvénymódosításokkal előírt változtatásokat a MAB ettől függetlenül érvényesítette mind szervezetében, mind működésében. Azt kell megállapítanunk, hogy ezek a módosítások többségükben (pl. a testület létszámának, a szakbizottságok számának csökkentése) látszólag racionalizálták, de szakmaiságában gyengítették a MAB tevékenységét.

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvényt annak 5 éve alatt kb. 30 alkalommal módosították, s e módosítások nagy száma nem könnyítette meg a törvény hatálya alá tartozó szervezetek működését. A MAB is többször kényszerült jogértelmezés kérésére, s a MAB és a felsőoktatásért felelős minisztérium tisztviselőinek értelmezése nem minden kérdésben azonos. (Talán ez a körülmény is szerepet játszik új SzMSz tervezetünk hányatott sorsában.)

¹ Az OAB megalakulását 1992-től az Ideiglenes Országos Akkreditációs Bizottság (IOAB) készítette elő.

² 1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról (közlönyállapot) 80. § (1) bekezdés.

³ 1996. évi LXI. törvény a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosításáról

⁴ A 69/2006. (III. 28.) Korm. rendelt szerint: „A miniszter a szervezeti és működési szabályzat jóváhagyását csak akkor tagadhatja meg, ha az jogszabályt sért.” Ha ilyen volna, azt egy év alatt bizonyára meg lehetne találni.

A felsőoktatás magyarországi jogi szabályozásának fontos alapelve az, hogy a minőség nem lehet fenntartófüggő. A minőségi elvárások egyaránt vonatkoznak az állami- és a nem állami intézményekre, programokra.

A MAB különösen a következők tekintetében tapasztalja a hatályos jogi szabályozás hiányosságait, minőségbiztosítási működést nehezítő elemeit:

- A MAB testületi tagság aktuális összetételének *tudományterületi kiegyensúlyozottságát* törvényi szinten kellene garantálni (a delegáló szervezetek egyeztessenek végső javaslatuk meghozatala előtt).
- Elhagyta a jogalkotó a korábbi felsőoktatási törvényben még szereplő világos *szankciórendszert*, mely a követelményeket nem teljesítő felsőoktatási intézményekkel szembeni fellépés lehetőségeit taglalta. Bizonyos elemeiben így nem kellőképpen tisztázott a MAB hatásköre. (Pl. mit tehet a MAB a rendszeres intézmény- illetve programakkreditációs eljárások között tudomására jutott, olykor súlyos minőségi hiányosságok esetén az illető intézmény vagy szak vonatkozásában?)
- Egyértelműbb, s egységesebb szabályozást kíván a képzési és kimeneti követelmények (KKK) rendszere, különös tekintettel a *szakirányokra*. (Vannak KKK-k, melyekben szerepelnek szakirányok, vannak, amelyekben nem. Néhány szakirány önálló szakképzettséghez vezet, mások nem.) A felsőoktatási intézmények által kiadott diplomák körében e tekintetben már nehezen átlátható helyzet alakult ki.
- Szabályozást igényelnek az *idegen nyelvű képzések* is. Ha egy intézmény rendelkezik egy szakra szakindítási engedéllyel, akkor azt jogszerűen bármilyen, nem tévedés, *bármilyen* nyelven indíthatja, senki nem vizsgálja kötelezően, megvan-e ehhez a megfelelő felkészültsége.¹ Hasonló a helyzet egy intézmény különböző – akár több száz kilométer távolságban lévő – telephelyein indítható képzésekkel is. Attól, hogy a szakindítás személyi és tárgyi feltételeit a MAB egy bemutatott helyszínre véleményezte, nem következik automatikusan ezeknek a feltételeknek az intézmény más telephelyén.
- Rugalmasabb, az akkreditációs eljárást is egyszerűbbé tévő szabályozás szükséges a nemzetközi közös mesterképzések tekintetében.

1.3. A MINŐSÉGÉRTÉKELÉS ÉS MINŐSÉGHITELESÍTÉS (AZ AKKREDITÁCIÓ) ÉRTELMEZÉSE ÉS FUNKCIÓJA

A MAB a törvény szerint a *külső* minőségértékelés és minőséghitelesítés (akkreditáció) szervezete a magyar felsőoktatásban. Ehhez elsődlegesen a minőség fogalmát kell egyértelművé tenni mindazokon a területeken, ahol ez a feladat megjelenik: az intézmény egészének működésében, a szakok létesítésében, indításában, oktatásában és eredményességében, a doktori iskolák létrehozásában és működésében, az egyetemi tanári pályázatok elbírálásában. A törvény és a jogszabályok – logikusan és helyesen – csak a kereteket adják meg, míg a minőség tartalmának és jellemzőinek megfogalmazása a szakmailag kompetens testület, a MAB feladata. Jó példa erre az egyetemi tanári pályázatok véleményezésének törvényi kerete és az erre épülő MAB gyakorlat: „Az egyetemi tanári munkakörben történő alkalmazás feltétele, hogy az érintett rendelkezék doktori fokozattal, továbbá az adott tudomány- vagy művészeti terület olyan nemzetközileg elismert képviselője, aki kiemelkedő tudományos kutatói, illetve művészi munkásságot fejt ki. Az oktatásban, kutatásban, kutatásszervezésben szerzett tapasztalatai alapján alkalmas a hallgatók, a doktori képzésben részt vevők, a tanársegédek tanulmányi, tudományos, illetve művészi munkájának vezetésére, idegen nyelven publikál, szemináriumot, előadást tart.” (Ftv. 87. § (4)) Ez a leírás szabályozza, hogy milyen tevékenységek alapján, milyen szempontok szerint kell értékelni a pályázókat², de az már a MAB feladata, hogy pl. a nemzetközi elismertséget, a kiemelkedő tudományos munkásságot szakmánként milyen teljesítmény alapján értékeli megfelelő-

¹ A MAB csak akkor ad ki idegennyelvű képzés akkreditáltságára vonatkozó igazolást, ha az adott idegennyelvű képzés szakindítási anyagát véleményezte, s arról támogató határozatot hozott. Az intézmények ezért sok esetben kérik a MAB-tól az idegennyelvű képzések akkreditációját, de erre jogszabályi kötelezettségük nincs.

² Nem kell értékelni pl. a pályázó alkalmasságát a leendő feladatra, de értékelni kell nemcsak a kutatásban, hanem a kutatásszervezésben végzett tevékenységét is.

nek. Ennek részleteit – megfelelő előkészítés, széleskörű konzultációk alapján – a MAB tudományáganként kidolgozta, és honlapján nyilvánosságra hozta, így a pályázatot kiírók, maguk a pályázók és a bírálók azokat egyformán ismerik és mérlegelik. Ez utóbbi kidolgozottság érvényes a MAB minden értékelő tevékenységére.

A MAB fontos, de egyúttal kényes feladatot lát el a magyar felsőoktatás minősége ügyében. A minőség sok tekintetben összefügg és jellemezhető objektív mennyiségi paraméterekkel, de ezek mellett szinte minden esetben szükség van a számokkal nem kifejezhető tárgyilagos, ám óhatatlanul szubjektív elemeket tartalmazó szakmai véleményalkotásra, értékelésre is. Ez az oktatás és kutatás terén mindenütt így van, legyen szó a hallgató osztályozásáról vagy a tanár véleményezéséről, kutatási pályázat értékeléséről vagy egy cikk kéziratának lektorálásáról, doktori értekezés vagy egyetemi tanári pályázat bírálatáról. (Elnézést a szokatlan hasonlatért: a gyorskorcsolyázás időeredményét pontosan lehet mérni; a műkorcsolyázásban előírnak meghatározott számú kettős és hármas ugrást, ezeket leszámolják a pontozók, ám ezek teljesítésén túl, szakmai szempontok alapján ugyan, de óhatatlanul szubjektíven értékelnek.)

Az intézményen *kívüli* minőségbiztosítási tevékenységek körében: a szakmai tevékenységre épülő, független szakértői szervezet (MAB) által folytatott *szakmai minőség-hitelesítés (akkreditáció) és minőségértékelés* világosan elkülönítendő az arra jogszabályban feljogosított *hatóság* (miniszter vagy Oktatási Hivatal) *engedélyezési (licensing)* tevékenységtől. (Ezzel együtt kell az akkreditációs kritériumok elveit és az akkreditáció napi gyakorlatát szabályozni).

Az intézményen *belüli minőségbiztosítási rendszer* az intézmény jó működését, valamint a minőség-hitelesítési (akkreditációs) feltételek teljesítését szolgálja. Ennek része a *minőség-fejlesztési program*, aminek eredményei alapul szolgálnak a minőségértékeléshez és az intézmény minőségfejlesztése külső segítségéhez.

A minőségügy rendszeréről a következő táblázat ad összefoglaló képet.

Fogalom	Értelmezés, definíció	Feladat/jogkör
Minőségbiztosítási rendszer	Az intézményben az oktatás, a kutatás, a humán erőforrások feltételeinek és minőségének biztosítása érdekében <i>folyamatosan</i> működő szervezet, szabályok, követelmények, dokumentumok, eljárások, tevékenységek, fejlesztések és önértékelések összessége.	Intézmény/szenátus
Minőségfejlesztési program	Az intézmény minőségbiztosítási rendszerén belül a minőség folyamatos fejlesztése érdekében kialakított és működtetett, <i>rendszeresen aktualizált</i> és értékelt cselekvési program, határidőkkel, felelősökkel.	Intézmény/szenátus
Intézményi önértékelés	Az intézmény egésze tevékenységének, ezen belül képzési programjainak rendszeres belső, és esetenként a külső értékeléshez készített <i>elemzés</i> – a belső minőségbiztosítási rendszer keretében.	Intézmény/szenátus
Minőség-hitelesítés (<i>akkreditáció</i>)	Meghatározott <i>minőségi minimumfeltételeknek</i> (kritériumoknak) való megfelelés vizsgálata és hitelesítése.	MAB
Külső minőségértékelés	Az intézmény tevékenységének, minőségfejlesztési rendszerének, hatásának és eredményeinek, valamint képzési programjai minőségének ciklikus, segítő szándékú értékelése (az akkreditációs minimumon túlmutatóan).	MAB, felkért hazai vagy külföldi ügynökségek
Külső engedélyezés (<i>licensing</i>)	Valamely intézményi tevékenység megkezdésének (létesítésnek/indításnak) hatósági engedélyezése.	NEFMI (OH)
	Doktori iskola létesítése.	MAB
Intézményi (belső) döntés	Valamely intézményi tevékenység megkezdéséről (létesítésről/indításról) hozott döntés a megfelelő belső és külső feltételek megléte alapján.	Szenátus
Regisztrálás	A hatóság által engedélyezett (<i>licensed</i>) és intézményi hatáskörben eldöntött tevékenységek (szakok) országos, közhiteles nyilvántartásába való felvétele.	OH

A MAB semmiképp sem önmaga, nem kizárólag a hatóság, hanem meghatározó módon a társadalom számára kell információt biztosítson a felsőoktatás minőségéről. E tekintetben felsőoktatásunkban közel paradigmaváltásra van szükség, s ezt az új törvény biztosítani tudja, és reméljük, fogja is – olvasható volt már a Bevezetőben.

A minőségügy szférán belüli funkciója, azaz a minőség biztosítása és fejlesztése mellett lényegében hasonló jelentőséggel bír a társadalom számára: információ arról, hogy a köz (vagy adott esetben egy szűkebb közösség) forrásait, támogatását milyen eredménnyel használja fel az intézmény. Erről szinte mindenütt rendszeres és hiteles tájékoztatást kap a közvélemény. Nálunk sajnos ezt a funkciót az állami szervek és maguk az intézmények sem tartják fontosnak, jöllehet erre kormányrendelet kötelezi őket. A MAB minden határozatát felteszi honlapjára, de más fórumok (pl. ezek megjelenítése *Felvételi tájékoztatóban*) esetén törekvései az akkreditáció nyilvánossága érdekében egyelőre nem jártak sikerrel. A minisztérium (Oktatási Hivatal) csak a saját, hatósági jellegű döntéseit hozza nyilvánosságra, a MAB akkreditációs határozatait belső információként kezeli.

1.4. A MAB SZERVEZETI FELEPÍTÉSE

A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság *testületének* korábban 30, illetve 29, 2010. február 1 óta tizenkilenc tagja van, akiket a Magyar Rektori Konferencia (11 tagot), a Magyar Tudományos Akadémia (3 tagot), a felsőoktatás működésében érdekelt kamarák (2 tagot), a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (1 tagot), az Országos Köznevelési Tanács (1 tagot) és az Országos Kisebbségi Bizottság (1 tagot) delegált. A testület maga választja elnökét, más tisztségviselőit és bizottságait.

A MAB delegálási összetétele a következők szerint változott:

Ciklus	Lét-szám	MRK/FFK/ MERSZ delegált	MTA delegált	Kamarai delegált	Egyéb	Elnök
1997–2000	30	15	10		5	Róna-Tas András
2001–2003	30	15	8	2	OMT 1, MISz 1, MGyOSz 1, MTESz 1, KPT 1	Michelberger Pál
2004–2006	30	15	8	2	mint fent	Fésüs László
2007–2009	29	15	8	4	OKT 1, OKB 1	Bazsa György
2010–2012	19	11	3	2	OKT 1, OKB 1, HÖÖK 1	Bazsa György

A rövidítések feloldása: OMT: Országos Munkaügyi Tanács munkaadói oldala, MISz: Magyar Innovációs Szövetség, MGyOSz: Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége, MTESz: Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, KPT: Közoktatáspolitikai Tanács.

A MAB feladatainak ellátásához a felsőoktatási törvény alapján jelenleg nyolc *tudományterületi szakbizottságot*, minőségfejlesztési bizottságot és pedagógusképzési bizottságot működtet. A bizottságok száma a korábbi MAB ciklusokban 20 körül volt, ami sokkal jobb szakmai arányokat és lefedettséget biztosított.

E bizottságokon túl *Doktori és Egyetemi Tanári Kollégium*, *Stratégiai és Nemzetközi Bizottság*, valamint *Magyar*, illetve *Nemzetközi Tanácsadó Testület* (utóbbi tagjai között olyan rangos szaktekinélyekkel, mint pl. az ENQA vagy az Európai Egyetemi Szövetség, az EUA alapító elnökei) segíti a testület munkáját.

A 3 tagú *Felülvizsgáló Bizottság* (FvB) alakítja ki a MAB második véleményét, ha bármilyen testületi szakértői vélemény ellen az érintett fellebbezést nyújt be. Az FvB ezzel nagyon fontos funkciót tölt be, mert korrigálhatja a MAB testületi véleményében esetleg megjelenő szubjektivitást vagy elfogultságot. Ez az európai gyakorlatban is kivételes és példaértékű rendszert jelent. Az FvB természetesen ugyanazt a minőség felfogást érvényesíti, mint a testület.

A MAB szakértői véleménye minden konkrét ügyben több, eredendően két, de ellentétesen megítélt esetekben akár még több szakértő (*peers*) írásos véleményére alapozódik. A közelmúltban kifejlesztett

elektronikus adatbázisunkban több mint ezer szakértőt tartunk nyilván, akik a magyar felsőoktatás és az ahhoz közeli szakemberek „krémjét” jelentik és így a szakszerű és minőségi véleményalkotást biztosítják. Az intézményi és párhuzamos szakakkreditációk szakmailag kompetens *ad hoc* látogató bizottságok munkáján alapulnak.

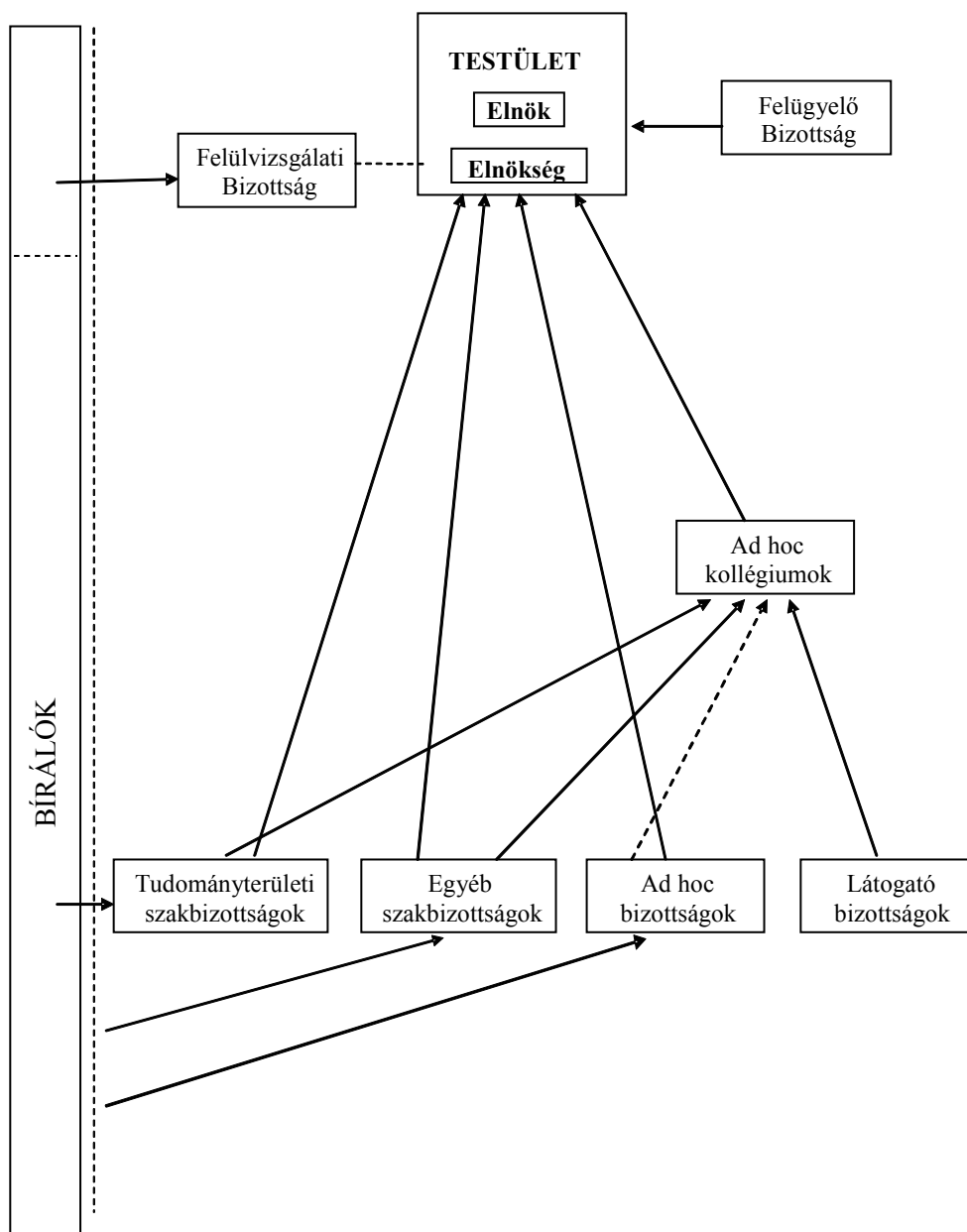
A MAB sokoldalú tevékenységét jelenleg 17 fős titkárság szervezi és adminisztrálja, nagy tapasztalattal, szakértelemmel és felelősséggel. (Néhányan rész munkaidőben dolgoznak.)

A MAB titkárság személyi állománya (tárgyév végi adatok):

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Teljes munkaidőre vetített létszám	22	21	22	22	21	18,25	16,75	17,75	17,75	17,75

A titkárság teljes munkaidőre vetített létszáma 2004 végén 22 volt, 2006 végére ez 18,25, majd 2010 végére 17,75-re csökkent. 2011 márciusában a titkárság 15,75 létszámmal működik.

A MAB áttekintő organogramja a következő:

1.5. A MAB FELADATAI: KÜLSŐ MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS, SEGÍTŐ ÉRTÉKELÉS, AKKREDITÁCIÓ

A MAB fennállásának 10 éves évfordulóján 2003. október 31-én tartott ünnepi ülés alkalmával Mádl Ferenc akkori köztársasági elnök levélben köszöntötte a MAB-ot és az ünneplőket. Egyebek között ezt írta: „... a Bizottság az oktatás társadalommal szembeni kötelezettségei teljesítésének amolyan garanciális szervezete.”¹

A MAB feladatai a megalakulását követő években jelentősen bővültek. Az utóbbi évtized e tekintetben már kiegyensúlyozottabb, bár gyakran változó képet mutat. A MAB néhány korábbi feladata megszűnt (létesítendő karok előakkreditációja, külföldi intézmények magyarországi működésének előzetes véleményezése, [AI]FSZ képzések tudományos véleményezése, nemzeti doktori és habilitációs nyilvántartás vezetése), ám új és igen jelentős feladatként jelent meg ugyanakkor az egyetemi (és 2005-tel bezárólag a főiskolai) tanári pályázatok véleményezése. A Bologna-átmenet pedig minden korábbi terhelést jóval meghaladó mennyiségű – és fontosságú – munkát jelentett a MAB számára az elmúlt évtized második felében.

A MAB intézmény- és képzésvéleményezési és akkreditációs feladatai a 2010-es szabályozási állapot szerint a következők:

1. Új felsőoktatási intézmények létesítésének véleményezése
2. Működő felsőoktatási intézmények ciklikus (5 évenkénti) akkreditációja
3. Alap- és mesterképzési szakok létesítésének (KKK) véleményezése
4. Alap- és mesterképzési szakok indításának véleményezése
5. Működő alap- és mesterképzési szakok ciklikus (5 évenkénti) akkreditációja
6. Létesítendő doktori iskolák akkreditációja
7. Működő doktori iskolák ciklikus akkreditációja és éves megfelelési vizsgálata
8. Egyetemi tanári pályázatok véleményezése

Mindezekon felül a MAB a következő feladatokat látja még el:

9. Közreműködik az ágazati minőségpolitika elveinek meghatározásában.
10. Figyelemmel kíséri a felsőoktatás minőségfejlesztési tevékenységének és az Európai Felsőoktatási Térség fejlesztése irányelveinek harmonizációját.
11. Véleményezi a felsőoktatásról szóló törvény és végrehajtási rendeleteinek tervezeteit, valamint egyes további jogszabálytervezeteket.

A MAB a magyar jogszabályi környezet, valamint az 1.1. pontban említett európai sztenderdek (ESG) figyelembevételével, saját maga alkotta szabályzatok, Etikai Kódex (2000-től), írásba foglalt stratégia (2000-től), és a véleményezésekhez, akkreditációs döntésekhez alapul szolgáló részletes eljárási és értékelési dokumentumok alapján működik. Ezek mindegyike honlapunkon elérhető. Működéséről időszakonként és évente átfogóan beszámol (*Akkreditációs Értesítő, Évkönyvek*), tájékoztatókat tart (publikációk, elnöki és munkatársi előadások, ezek közül honlapunkon több mint 50 szerepel), az érintettektől (felsőoktatási intézmények, LB tagok) rendszeres visszajelzéseket kér, azok eredményeit további tevékenységében hasznosítja. Különös bizalmasságú esetek kezelésére a MAB elnöke kizárólag saját maga által kezelt elektronikus postaládát üzemeltet (tisztaMABlap@mab.hu).

Fontos itt kiemelni, hogy – amint az az 1.3. pontban szereplő táblázatban is szerepel – a MAB a minőséghitelesítésen, az akkreditációs minimumkövetelmények teljesítésének vizsgálatán túl segítő, fejlesztő szándékú minőségértékelést is végez. Szakvéleményeiben, intézmény-, illetve programértékelési jelentéseiben minőségjavítási észrevételeket, javaslatokat is megfogalmaz, s az azok nyomán született intézményi intézkedéseket figyelemmel kíséri. A kiemelkedő minőségű képzések elismerésére pedig 2004-ben létrehozta a *Kiválósági hely* címet. (Hozzá kell tennünk, hogy e cím odaítélésének eljárását, költségvetési elvonások miatt, a MAB 2010-től szüneteltetni kényszerült.)

E pontban a felsőoktatási intézmények *tudományos kutatási* tevékenységéről, annak MAB általi értékeléséről is kell szólnunk néhány szót.

¹ Mádl Ferenc levele, 2003. október 31. In: *Tájékoztató a Magyar Akkreditációs Bizottság 2003. évi működéséről*. Budapest: MAB, 2004. 36.o.

Az intézmények *kutató-fejlesztő-innovációs* tevékenységét elsősorban oktatási tevékenységükkel összefüggésben értékeli a MAB. Ennek három meghatározó aspektusa van:

- A szakindítások kapcsán vizsgálja azt az intézményi kutatási hátteret, aminek alapján az adott szakon a felsőoktatás klasszikus funkcióját, a tudományra, annak új eredményeire is épülő képzést az intézmény meg tudja valósítani. E tekintetben tudományos műhelyek, hazai és nemzetközi kapcsolatok létét és eredményességét vizsgáljuk. Ugyanakkor értékeli az egyes tárgyak felelőseinél a tárgy tematikája és az oktató tudományos tevékenysége közötti összhangot, az oktató szakmai relevanciáját a tárgy programjához.
- Meghatározó súllyal értékeljük a doktori iskolák létesítésekor és működésük vizsgálatakor az iskola egészének tudományos tevékenységét a képzési és kutatási program megalapozottságához, a tevékenység összehangoltságát, koherenciáját, s ezen belül a törzstagok relevanciáját a kutatási programhoz, s természetesen a törzstagok egyéni tudományos teljesítményét. Ehhez a doktori adatbázisban az iskola képzési és kutatási tervét, a törzstagoktól pedig összegző tudományometriai adatokat (publikációk, hivatkozások száma stb.) kérünk, s tetelesen öt közleményt az utóbbi öt évből és a törzstag által legfontosabbnak tartott további öt közleményt. Lásd: www.doktori.hu
- Az egyetemi tanári pályázatok elbírálásának törvényi szempontjai között szerepel, hogy „*az érintett rendelkezék doktori fokozattal, továbbá az adott tudomány- vagy művészeti terület olyan nemzetközileg elismert képviselője, aki kiemelkedő tudományos kutatói, illetve művészi munkásságot fejt ki.*” Ezt a MAB a szakmák kialakult szokásai, mércéi szerint értékeli. Ennek alapján az egyetemi tanárok számát az intézmény tudományos minősége egyik mércéjének tekintjük.

Összességében fontos tény, hogy a magyar felsőoktatásban működik a hazai tudományos kapacitás nagyobbik fele, hasonló arányban innen kerülnek ki a tudományos közlemények. Ezt érdemben egészíti ki az a gyakorlat, hogy intézményeink nagy számban vonnak be oktatási tevékenységükbe kiemelkedő szakembereket mind az Akadémia kutató intézeteiből, mind máshonnan, pl. kórházakból, múzeumokból, a gazdaságból. Ennek számos példáját látjuk a szakindítási kérelmekben. A magyar tudomány helyzetének részletes elemzését a Magyar Tudományos Akadémia Parlament elé terjesztett beszámolója tartalmazza. Ma már alig van olyan jelentős kutató hazánkban, aki ne venne részt a magyar felsőoktatás képzési-kutatási tevékenységében.

1.6. A MAB FINANSZÍROZÁSA

A MAB működésének pénzügyi hátterét döntő részben a központi költségvetési támogatás, s kisebb részben (2006. júliustól) a szakindítási és doktori iskolai véleményezésekért az intézmények által fizetett szakértői díjak jelentik. A MAB finanszírozása az elmúlt évtizedben, különösen annak második felében, nem volt problémáktól mentes. A legfontosabb problémaelem a kellő átláthatóság, a kiszámíthatóság hiánya és váratlan csökkénések a támogatásban.

A 2005-ben elfogadott Ftv. vonatkozó paragrafusára éppen ezt az átláthatósági, kiszámíthatósági célt kívánta szolgálni, amikor a MAB központi költségvetési támogatását a felsőoktatási támogatások egy bizonyos részének 2 ezrelékében határozta meg (128.§ (5)). Sajnos azonban ezt a mértékű támogatást a MAB az elmúlt öt év egyikében sem kapta meg! Ráadásul az utóbbi években már az egyes költségvetési törvényekben rögzített éves támogatási összegekből elvonás, illetve zárolás címén jelentős összegeket tartott vissza a minisztérium. 2010-ben pl. a zárolás (ami végül elvonás lett) a MAB éves költségvetési támogatásának 20%-át tette ki (szemben a szektorban átlagosan érvényesített 2%-kal!).

Ugyancsak a gazdálkodást nehezítő körülmény a MAB kiemelten közhasznú szervezetté alakulása óta a központi költségvetési támogatás átutalásának időzítése. Az éves támogatás első részletét a MAB rendkívül későn, általában az adott év májusában kapta csak meg, s addig a folyamatos működést a tartalékokból kellett fedeznie. (Ezt persze csak addig tudja megtenni, amíg van tartalék, és ennek most, 2011-ben a végére érünk.)

A fenti problémák mellett a MAB működésének finanszírozhatóságát az elmúlt évtized második felében – a rendkívül körültekintő, takarékos gazdálkodás mellett – a saját bevételek, a szakindítási és doktori iskolai véleményezésekért az intézményektől befolyó szakértői díjak biztosították. Ezen bevételek az utóbbi két évben azonban már számottevően csökkentek, a Bologna átalakulás lefutásával szerepük a MAB finanszírozásában elveszti jelentőségét.

A MAB finanszírozása az elmúlt évtizedben a következőképpen alakult

(millió Ft-ban)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Központi költségvetés	174,0	195,3	219,3	219,8	222,5	202,5	200,0	210,0	245,5	180,0
% (lánc)		112,2	112,3	100,2	101,2	91,0	98,8	105,0	116,9	73,3
% (2001. bázis)		112,2	126,0	126,3	127,9	116,4	114,9	120,7	141,1	103,4
Saját bevétel	0	0	0	20,0	12,0	20,1	53,8	116,2	60,9	36,8
Összesen:	174,0	195,3	219,3	239,8	234,5	222,6	253,8	326,2	306,4	216,8
% (lánc)		112,2	112,3	109,3	97,8	94,9	114,0	128,5	93,9	70,8
% (2001. bázis)		112,2	126,0	137,8	134,8	127,9	145,9	187,5	176,1	124,6

A fenti táblázatból jól látszik a MAB költségvetésének 2010-re nehezzé vált helyzete: a központi költségvetési támogatás 2009-hez képest 27%-kal csökkent, a saját bevételek csökkenése ennél is nagyobb mértékű (40%-os), mindez összesen mintegy 30%-os csökkenést eredményezett 2010 végére.

A MAB teljes költségvetése 2010 végére a 2001. évihez képest mindössze 24,6%-kal lett magasabb, ez még a hivatalos inflációs adattól is jóval elmarad, kevesebb, mint fele annak. (A fogyasztói árindex 2001-ről 2010-re 58,9%-kal emelkedett!)

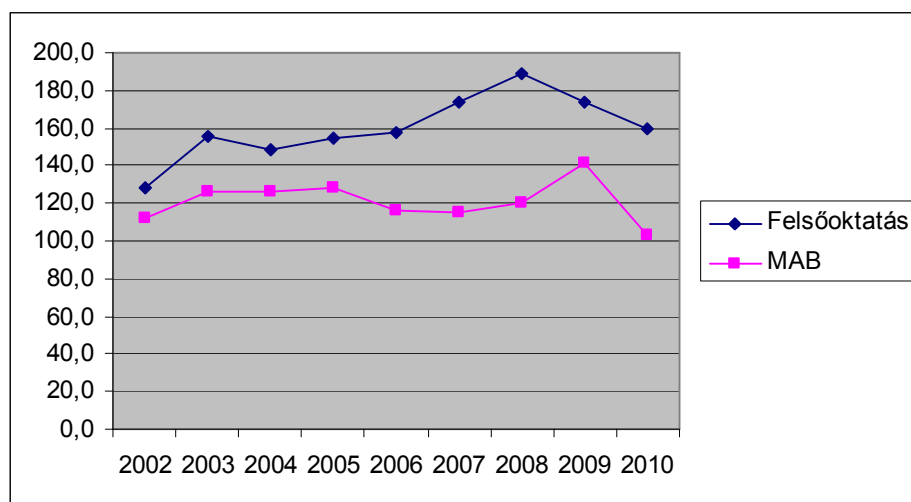
Még szembetűnőbb a finanszírozási elmaradás, ha a MAB adatait összevetjük a teljes felsőoktatás központi finanszírozási adataival:

(milliárd Ft-ban)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Központi költségvetés	122,6	157,2	190,9	181,9	189,3	193,2	213,4	232,0	212,8	195,6
% (lánc)		128,2	121,4	95,3	104,1	102,1	110,5	108,7	91,7	91,9
% (2001. bázis)		128,2	155,6	148,3	154,3	157,5	174,0	189,2	173,6	159,5

Forrás: költségvetési törvények végrehajtásáról szóló törvények (www.parlament.hu)

A 2001. évi bázishoz viszonyított évenkénti változások alakulását az alábbi grafikon mutatja:

1. ábra: Központi költségvetési támogatások 2001-hez viszonyított változása (bázisindexek)

A fenti adatokból jól látszik, hogy

- a központi költségvetésből juttatott források éves változása (láncindexek) – 2004 és 2009 kivételével – minden évben kedvezőbb volt a felsőoktatás egészére nézve, mint a MAB esetében.
- A 2001-es bázishoz viszonyítva pedig (bázisindexek, grafikon) a MAB központi költségvetési támogatása minden egyes évben kevésbé nőtt, mint a felsőoktatási költségvetés! S ezt a jelentős különbséget a MAB saját bevételei sem tudták ellensúlyozni.

Míg a MAB összköltségvetése az elmúlt évtized elejéhez képest 2010-re nem egész 25%-kal emelkedett, addig a felsőoktatásra fordított központi források 60%-kal bővültek! A MAB támogatása 2001-ben a teljes felsőoktatási támogatás 1,42 ezreléke volt, 2010-re ez az arány 0,92 ezrelékre olvadt.¹ Azaz a finanszírozási olló folyamatosan nyílik a MAB kárára.

Tegyük hozzá, mindez abban az évtizedben történt, amikor a MAB fennállásának legnagyobb volumenű és munkaterhelésű feladatát végezte el a magyar felsőoktatás Bologna-átállása kapcsán.

1.7. A MAB HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KAPCSOLATAI

A MAB a felsőoktatás minden közvetlen és közvetett szereplőjével kapcsolatban van. Ezek szükségese, röviden és érdemben minősítve sokoldalúak, korrektek és hasznosak.

Partnereink között a legfontosabbak maguk a *felsőoktatási intézmények*. Tevékenységük értékelése és segítése a MAB elsődleges feladata. Kapcsolatunk a felsőoktatási intézményekkel jó, bár sajnos kissé egyoldalú: úgy érezzük, az intézmények egy része csak mint bizonyos jogszabályi kötelezettségek teljesítésekor aktuális szervezetet tekinti a MAB-ot. A magyar felsőoktatás egészében azonban szükségesnek és hasznosnak tartja a MAB tevékenységét, de joggal igényli, hogy ezt színvonalasan és tárgyilagosan végezzük. Itt is meg kell fogalmazni: intézményeink nem érzik az akkreditáció azon kiemelt funkcióját, hogy a nyilvánosság hiteles információt kapjon az intézmény működésének, illetve a szakok oktatásának minőségéről, s ezért arról az érdekelteket tájékoztatni kell.

A korábbi alkalmoszerű meghívások után a MAB 2004 elején döntött arról, hogy a *Magyar Rektori Konferencia* és a *Főiskolai Főigazgatók Konferenciájának* elnökeit a plénum üléseire állandó meghívottként vendégül látja. (A „nagy” MRK megalakulásával a mindenkor meghívott az MRK elnöke lett.) Ugyancsak állandó meghívást kap a MAB üléseire a DOSz, a HÖOK, az FTT, az ODT elnöke. A MAB elnöke vagy egy-egy tagja pedig e társszervezetek ülésein vesz részt, gyakran előadást, tájékoztatást is tartva. Az MRK, a MAB és az FTT elnökei rendszeres személyes találkozókon cserélnek eszmét aktuális felsőoktatási kérdésekről.

A *Minisztérium* vezetőivel és munkatársaival szükség szerint konzultálunk, határozatainkról, tevékenységünkről rendszeres tájékoztatást nyújtunk. Szükséges, hogy az akkreditáció és annak nyilvánossága kérdésében az új törvény világos helyzetet teremtsen. Az ENQA elnöke kérésünkre levélben is világossá tette: az akkreditáció a szakmailag kompetens független szervezet hatásköre kell legyen. Az utóbbi években kritikussá vált finanszírozásunk ügyét az 1.6 pontban említettük. Ez nemcsak fontos pénzügyi, így működési kérdés, hanem a MAB függetlensége biztosítékának vagy e függetlenség leépítésének kérdése.

Egyes kérdésekben a MAB fontos kapcsolati partnerei:

- *Felsőoktatási és Tudományos Tanács*
- *Országos Doktori Tanács*
- *Magyar Tudományos Akadémia*
- *Nemzeti Bologna Bizottság*
- *Doktoranduszok Országos Szövetsége*
- *Hallgatói Önkormányzatok Országos Szövetsége*

Külön is ki kell emelnünk a szakértőinkkel való kapcsolat fontosságát. A MAB szakértői adatbázisában jelenleg már több mint 1.300 személy szerepel. Az ő szerepük rendkívül fontos a MAB működésében, mondhatni ők a MAB „frontharcosai”, hiszen ők adják az első írásos szakértői bírálatokat, helyszíni látogatási jelentéstervezeteket, melyekre a MAB határozathozatali mechanizmus épül. Szakértőink számára rendszeres felkészítő üléseket tartunk (intézmény- és programakkreditációs vizsgálatoknál), s egy ízben már egy nagy, összevont szakértői értekezletet is szerveztünk, 2009 őszén.

Kapcsolatainkat a *felhasználói szférával* a következők jellemzik:

¹ A MAB központi költségvetési támogatása a hatályos Ftv. 128.§ (5) szerint a képzési, a tudományos és a fenntartói normatíva összegének 2 ezreléke kellene legyen. (A fenti tábla felsőoktatási összegei nemcsak ezeket, de a hallgatói és az egyes feladatokhoz nyújtott normatívákat is tartalmazzák.)

- A felhasználói szféra képviselői jelen vannak a MAB testületében (lásd 1.4 pont), a MAB szakbizottságaiban és a MAB látogató bizottságaiban.
- 2001-2010 között külön Felhasználói bizottságot is működtettünk.
- 2001-ben felállítottuk a Magyar Tanácsadó Testületet.
- 2006 novemberében széles meghívotti körrel megszerveztük a „Magyar vállalatok a jobb felsőoktatásért” c. dokumentum vitáját.
- 2009 januárjában pedig az FTT-vel közösen találkozót szerveztünk a kamarák képviselőivel.

Meg kell itt jegyezzük, hogy a MAB minden erre irányuló törekvése ellenére a felhasználói szféra részvétele az akkreditációs, minőségértékelési munkában még mindig nem elég intenzív. Ennek csak kisebb részben lehet magyarázata a felhasználói szférát képviselő szakértők elfoglaltsága. Lényegesebb magyarázati elem a felhasználók részéről tapasztalható viszonylagos érdektelenség, illetve a szerepek nem megfelelő értelmezése. Utóbbira példa a MAB tagok delegálása a felhasználói szféra részéről: a 2010-es választáskor a kamarák a két részükre biztosított helyre nem felhasználó szakembereket, hanem a felsőoktatásban dolgozó kollégákat választottak (akik személy szerint alkalmasak MAB tagnak, csak nem munkáltatók), dacára annak, hogy a MAB leköszönő testülete külön határozatában kifejezetten javasolta a felhasználó tagok delegálását, és erről a MAB elnöke tájékoztatta a kamarákat.¹

Hazai kapcsolataink között meg kell emlékeznünk a széles nyilvánosságról is. Ez a kapcsolatunk a jószerivel napi rendszerességű telefon és e-mail megkeresésektől az újságírói érdeklődéseken, cikkeken át esetenként a legszélesebb nyilvánosságot elérő rádió- és TV interjúkig terjed. Sajnálatos – noha érthető –, hogy a média fokozott érdeklődése a MAB munkája iránt általában egy-egy „feltűnőbb” *nem támogató* döntéshez kapcsolódik, legyen szó akár intézményről, akár egy-egy szakról. A kevésbé látványos, ám jelentős munkáról beszámoló sajtótájékoztatóink nem igazán vonzzák a sajtó képviselőit, úgyszólván sajtótájékoztatókat ritkán tartunk.

Nemzetközi kapcsolatainkban meghatározó a tagságunk az ENQA szervezetében. Nemcsak az éves közgyűléseken, hanem tematikus szemináriumokon és különböző munkaprojektekben is részt veszünk, és kapunk felkéréseket látogató bizottságokban való részvételre. Ezek egyrészt itthoni munkánkban hasznosítható tapasztalatszerzést jelentenek, másrészt a MAB elismertségét és rangját jelentik és növelik. Az ENQA tagság mellett nem látjuk szükségesnek, hogy jelentkezünk az EQAR (*European Quality Assurance Register*) listájára, ami ehhez képest többletet nem, csak passzív szerepet és jelentős költséget jelent.

A MAB volt a kezdeményezője a mai *CEE Network* (Közép- és Kelet-európai Minőségbiztosítási Ügynökségek Hálózata) létrehozásának, amely ma 26 külső minőségbiztosítási szervezet együttműködésének keretét jelenti. Az elődszervezet alakuló ülését Budapesten tartotta 2000. november 18-19-én. A CEEN titkársága kezdettől fogva a MAB-ban működik, a szervezet főtitkára *Rozsnyai Krisztina*, a MAB nemzetközi szakreferense.

A MAB tagjai sorából szakértőket küldött (és küld) különböző társügynökségek nemzeti intézmény- illetve programakkreditációs látogató bizottságaiba. Az így szerzett külföldi tapasztalataikról az illető szakértők tájékoztatták a plénumot.

Bazsa György látogató bizottsági elnökként vett részt a román társügynökség (ARACIS) európai sztenderdek szerinti nemzetközi külső értékelésében. Rozsnyai Krisztina ugyanilyen bizottságokban tagként (Csehország, Németország), illetve titkárként (Belgium) vett és vesz részt.

Több társügynökség, illetve ország (albán, ausztrál, holland-flamand, horvát, lengyel, svéd, szerb, Thaiföld, USA) képviselőjét vagy küldöttségét fogadtuk tapasztalatszerésre, konzultációkra, hazai intézményi akkreditációs látogatások megfigyelésére.

Rendszeresen szemináriumokat, előadásokat tartunk társügynökségeknél és különböző rendezvényeken, konferenciákon, szerte Európában. (Meg kell megjegyezni, a MAB igen intenzív nemzetközi szereplése mindmáig a partnerszervezetek, a meghívó felek finanszírozásában, valamint pályázati konstrukciókban történik.)

¹ A MAB határozata a kamarák és országos szakmai szervezetek által megválasztandó MAB tagokról. 2009/9/II. sz. határozat, 2009.12.04.

ENQA projektekben való részvételünk:

- *Quality Convergence Study*, 2002-03 (külső minőségbiztosítási eljárások és folyamatok)
- ESG project, 2004 (a minőségbiztosítás európai sztenderdjeinek kidolgozása)
- *Transnational European Evaluation Project* (TEEP 2), 2004-06 (nemzetközi közös mesterképzések értékelése)
- *Quality Procedures Survey*, 2010-12
- *MAP-ESG project*, 2010-12

Ezekben a projektekben a MAB képviselői értékelő vizsgálatokban való részvétellel, részanyagok írásával, elemző-szerkesztő munkával, munkaértekezleteken való szerepléssel vettek (illetve jelenleg is vesznek) részt.

A MAB 2009–10-ben részt vett a TEAM II. projektben, mely az ECA (*European Consortium for Accreditation*) kezdeményezésére és programjába illeszkedően, az NVAO (a holland-flamand külső minőségbiztosítási ügynökség) koordinálásában a nemzetközi közös mesterképzések nemzetközi akkreditációjának lehetőségeit vizsgálta néhány próbaértékelés keretében. A MAB a Budapesti Corvinus Egyetem részvételével négy országban működő *Comparative Local Development* mesterszak nemzetközi értékelésében vett részt, ezt az értékelő vizsgálatot koordinálva. A vizsgálat eredményeként született MAB akkreditációs határozatot a német központi (szövetségi) ügynökség, az *Akkreditierungsrat* elfogadta, s ezzel ezt a mesterszakot Németországban is akkreditálnak nyilvánította.

Csatlakoztunk a szintén az ECA égisze alatt megvalósuló *Grossroads* projekthez, mely az Európában akkreditált szakok nemzetközi adatbázisának létrehozására irányul (<http://www.grossroads.eu/home>)

MAB testületi tagok és titkársági munkatársak nemzetközi tisztségei:

- CRE (majd EUA) IEP Steering Committee: Róna-Tas András (1995 - 2005)
- ENQA Steering Committee: Róna-Tas András (2001-03)
- ENQA Board: Szántó Tibor (2004-10, alelnök 2007-10)
- INQAAHE Board: Róna-Tas András (1999-2001), Szántó Tibor (2004-07)
- CEEN Steering Committee: Róna-Tas András (2000-2006, elnök 2000-2002), Bazsa György (2008-től)
- CEEN főtitkár: Rozsnyai Krisztina (2000-től)
- EUA IEP Steering Committee: Rozsnyai Krisztina (2007-től)
- FIBAA Akkreditierungskommission (Németország): Rozsnyai Krisztina (2008-től)
- AQA ZAK (Ausztria): Rozsnyai Krisztina (2008-től)
- Erasmus Mundus Selection Board: Bazsa György (2009-től)

1.8. EGY ÉVTIZED ESEMÉNYEK, TÉNYEK, SZÁMOKBAN

A beszámolási évtized a felsőoktatás terén igen gazdag volt jelentős eseményekben, itthon és Európában egyaránt.

Európa

- *European Network for Quality Assurance in Higher Education* (ENQA) megalakulása, 2000. (2004. november: Network → Association)
- A CEE INQAAHE (a mai CEE Network elődszervezete) alakuló ülése. Budapest, 2000.11.18-19.
- CEE Network alakuló ülés, 2001.10.13. Krakkó
- *European University Association* megalakulása (CRE és CEURC egyesülése), 2001. április
- ENQA éves közgyűlése Budapesten, a MAB rendezésében, 2003.09.29-30.
- Európai minőségbiztosítási sztenderdek (ESG¹) elfogadása, Bergen, 2005. május
- Az Európai Parlament és Tanács 2006/143/EC sz. ajánlása a további együttműködésre a felsőoktatás minőségbiztosításában (2006.02.15.)²

¹ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area.*

http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20%282%29.pdf

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:064:0060:0062:EN:PDF>

- Az első *European Quality Assurance Forum* megrendezése, München, 2006.11.23-25. A Forum ezt követően minden évben megrendezésre került (2008-ban a Budapesti Corvinus Egyetemen)
- *European Quality Assurance Register* (EQAR) megalakulása, Brüsszel, 2008.03.04.

Magyarország

- A felsőoktatási intézmények 2001. dec. 31-ig belső minőségbiztosítási rendszert kell létrehozni. Éves minőségbiztosítási jelentések készítésének szükségessége. (Ftv.)
- Nemzeti Bologna Bizottság megalakulása, 2002
- Doktori iskolák vezetőinek országos találkozója (a MAB szervezésében), 2003.11.08.
- Új felsőoktatási törvény, 2005
- Csak a többciklusú képzés szakjait (alap- és mester) indítják az intézmények, 2006.09.
- Felsőoktatási Minőségi Díjról szóló 221/2006. (XI.15.) kormányrendelet
- A doktori képzésről és fokozatszerzésről szóló 33/2007 (III.7.) kormányrendelet
- EHEA miniszteri értekezlet, Budapest-Bécs, 2010.03.11-12.
- Új felsőoktatási törvény előkészítése, koncepció (2010 augusztusától)

MAB

- Az 1997–2000 és a 2001–03-as ciklus testületeinek együttes ülése. 2001.01.26.
- Magyar Tanácsadó Testület felállítása (2001/9/V/2.)
- Egyetemi és főiskolai tanári pályázatok véleményezése, mint új MAB feladat (2001)
- Székhelyen kívüli és távoktatási képzések akkreditációs felülvizsgálata (2001–02)
- Honlap megújítása (2001)
- Bologna nap¹ (2001.05.31.)
- Információs nap, MAB – OM – intézmények (2001.06.20.)
- A MAB ENQA tagsága (2001)
- Tájékoztató értekezlet, felsőoktatási intézmények és karok vezetői számára. MAB stratégia, új szakakkreditációs követelményrendszer (2002.04.15)
- Doktori iskolák akkreditációja (145 db, 2002.)
- Párhuzamos programakkreditációs vizsgálatok elindítása (2003)
- Kiválósági hely cím létrehozása (2004/7/III/4.)
- Kutatás-fejlesztési projekt² (NKTH pályázat, 2004)
- Intézményi belső minőségbiztosítási rendszerek kérdőíves felmérése³ (2004)
- Országos doktori és habilitációs nyilvántartás elektronizálása (2004)⁴
- Két HEFOP pályázatban való részvétel (2004–08)
- Alapszakindításokról hozott határozatok közzététele a MAB honlapon indoklásokkal (2005)
- HEFOP projekt konferencia a MAB-ban (2006.01.27.)
- Az európai sztenderdek (ESG) beépítése a MAB intézményakkreditációs vizsgálataiba (2006)
- A MAB kiemelten közhasznú szervezetté alakulása (2006.07.01.)
- A Felülvizsgálati, valamint a Felügyelő Bizottság megkezdi működését (2006.07.01.)
- A „Magyar vállalatok a jobb felsőoktatásért” c. dokumentum vitája a MAB szervezésében (2006.11.07.)
- Tájékoztató értekezlet az intézményi minőségbiztosítási felelősök számára (2006.12.06.)
- A MAB költözése, VI. Király u. 16. (2007. július)
- A doktori adatbázis megalkotása (ODT-vel közösen, 2007)
- A MAB nemzetközi külső értékelése, ENQA tagság megerősítése (2008)
- Doktori fórumok (a doktori iskolák számára, 2008.06.18., 2008.10.16)
- A MAB és az FTT találkozója a kamarák képviselőivel, 2009.01.16.

¹ *A Bolognai Nyilatkozat és a magyar felsőoktatás*. Budapest: MAB, 2002. 171.o.

² *A MAB 2004. évi kutatás-fejlesztési projektjének tanulmányai*. Budapest: MAB, 2004. 142.o.

³ Szekeres P.: „Minőségbiztosítási rendszerek a magyar felsőoktatási intézményekben”. *Magyar Felsőoktatás* 2004/5

⁴ E nyilvántartást a MAB – a törvényi szabályozásnak megfelelően – 2007. április végéig vezette.

- Országos MAB szakértői fórum, 2009.09.25.
- Doktori iskolák akkreditációja (149 db, 2009)
- A MAB adatbázis (TIR) működésének elindítása, szakértői adatbázis, szakindítási (majd a szaklétesítési és egyetemi tanári) véleményezések teljes elektronizálása (2009)
- Doktori iskolák és törzstagi megfelelések programozott éves ellenőrzése (2010)
- A MAB költözése, I. Krisztina krt. 39/B (2010 júliusa)

Fontosabb MAB dokumentumok

- MAB Etikai Kódex (2000/9/VI/3., 2004/2/II/2.)
- MAB Stratégia (2000/9/VI/2, 2000/10/VII/2, 2002/1/II/2.1, 2006/6/IV, 2007/4/II)
- Szervezeti és működési szabályzat (a mindenkori hatályos SzMSz olvasható honlapunkon)
- Akkreditációs követelmények, véleményezési-értékelési szempontok, útmutatók, bírálati lapok a különböző MAB tevékenységekre, rendszeres frissítésben (a mindenkori aktuális dokumentumok olvashatók honlapunkon)
- Mérlegbeszámolók és közhasznúsági jelentések (2006-tól, olvashatók honlapunkon)
- A MAB minőségbiztosítása (2007/10/VI.)
- A MAB 2008-as külső értékelést követő intézkedések (intézkedési terv a 2008-as nemzetközi külső értékelés nyomán, angolul: 2008/9/VIII., magyarul: 2009/2/IV.)
- Beszámoló jelentés a nemzetközi külső értékelés nyomán készült intézkedési terv végrehajtásáról (angolul, 2010/8/VI. sz. határozat)

Ülések száma 2001-2010:

• Plénum:	98
• Kollégiumok (2010-ig)	~ 300
• Szakbizottságok:	~ 900
• Magyar Tanácsadó Testület	5
• Nemzetközi Tanácsadó Testület	9

Fontosabb MAB állásfoglalások:

- Állásfoglalás a „mérnöki” végzettség kérdésében (2004/1/VIII/6.)
- A felsőoktatásban folyó idegen nyelvi képzés ügye (2004/3/IX.)
- Az Ftv. tervezet 2004. november 12-i változata (2004/9/I.)
- Az új típusú alapképzési szakok szakirányairól (2005/2/VI/2.)
- A mesterszakok kialakítása és akkreditációja (2005/3/V/1.)
- A bölcsész alapszakok létesítésére vonatkozó elvek (2005/4/II/3.1.)
- Lebonyolítási javaslat a mesterszakok létesítésére és indítására (2005/5/IV/5.)
- Az új típusú alapképzési szakok bevezetéséről (2005/7/V/2.)
- A mesterszakok létesítéséről (2005/8/I/1.)
- Javaslat a kétciklusú képzésben követhető szakszerkezetre az egyházi felsőoktatási intézményekben (2005.10.28.)
- A MAB Felhasználói bizottságának állásfoglalása a mesterszakokról (2005.12.09.)
- A mesterszakok indítási követelményeiről (2006/1/IV/1.)
- Észrevételek a Felsőoktatási Minőségi Díjról szóló kormányrendelet tervezetéhez (2006. május 16., levél és szövegszerű módosító javaslatok)
- Irányelvek a doktori képzésről szóló kormányrendeletre (2006/5/VI/1.)
- A tanári mesterképzés véleményezésének rendje (2006. június)
- Helyzetkép, viták és feladatok a magyar tudományos életben (elnöki anyag, 2006. szept.)
- Közös képzések véleményezésének irányelvei (2006/9/VIII., módosítás: 2008/9/IX/1.)
- A tanári mesterszak szakterületi moduljainak 2007. áprilisi tervezetéről (2007/6/VIII/5.)
- A szakirányok (KKK-k) kérdésköre (2007/7/III/2.)
- Az intézményi működés és a képzési programok minőségitelesítése koncepció (2007/8/II/1.)
- A zárószerződések és a tanári záróvizsga tantervi helye, tartalma és lebonyolításának módja (2007/9/VI.)
- A MAB minőségbiztosítása (2007/10/VI.)

- Nyelvi zavarok a felsőoktatási szakok megnevezésében (2008/4/VI.)
- Újabb alapszakok létesítésének menete (2008/5/III.)
- Tiszta MAB lap (2008/1/III.)
- Állásfoglalás a MAB 2009. évi költségvetési támogatásáról (2009/2II.2.b.)
- Szakértői névjegyzék (2009/4/II.)
- A MAB állásfoglalása a Bologna szakrendszer felülvizsgálata kapcsán (2009/3/II.)
- A MAB állásfoglalása és javaslatai a felsőoktatási törvény módosításához (2009/3/III.)
- A MAB állásfoglalása és javaslatai az egyetemi tanári pályázatok véleményezéséről (2010/4/IX/1.)
- A MAB javaslatai a felsőoktatási törvény koncepciójához (2010/10/II.a.)
- Minőség és akkreditáció az új felsőoktatási törvény koncepciójában (2010/10/II.b.)

A MAB elmúlt évtizedbeli tevékenységének főbb számszerű adatait az alábbi táblázat tartalmazza:

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Intézménylétesítés	4	-	4	3	3	2	7	-	-	-
Külf.intézmény mo-i működése	3	1	-	2	4	4	3	4		
Karlétesítés	1	7	7	2	4	7	1	1	1	
Intézményakkreditáció (kar/szak) közbülső eljárások is: 2001-02	10 (14)	40 (145)	-	-	2 (5)	15 (27)	12 (21)	16 (24)	15 (18)	8 (28)
Főiskolai szak létesítése (K)	3	18	9	8	1					
Főiskolai szak indítása (Sz)	50	67	43	52	7					
Egyetemi szak létesítése (K)	43	34	11	9	1					
Egyetemi szak indítása (Sz)	33	37	34	44	29	1	1			
Alapszak létesítése			4	88	43	27	3	8	6	4
Alapszak indítása			12	134	648	152	109	87	75	81
Mesterszak létesítése					46	120	123	74	35	25
Mesterszak indítása					-	77	244	666	235	129
Párhuzamos szakakkreditáció	képzési ágak			2	-	4+1	-	-	2	1
	szakok			39	-	90	-	-	75	29
Új doktori iskola	4	7	8	3	8	8	1	11	6	2
Működő doktori iskola akkreditációja (megfelelőség)	-	147	-	9	1	-	3	167	149	-
Doktori iskola törzstagi megfelelőség								2.391	2.077	80
Egyetemi tanári pályázat (2006-ig főiskolai tanári is)	194	178	222	188	237	152	171	135	164	148

A MAB Felülvizsgálati Bizottsága (alakult 2006. július) tevékenységének számszerű adatai:

FvB ügyek 2006-2011							
összesen		241	100%				
	támogatott	63	26%				
	nem támogatott	178	74%				
szaklétesítés							
összesen		11	4%				
alapképzési				2	18%		
	támogatott					0	
	nem támogatott					2	100%
mesterképzési				9	82%		
	támogatott					5	56%
	nem támogatott					4	44%
szakindítás							
összesen		108	45%				
főiskolai				0			
	támogatott					0	
	nem támogatott					0	
egyetemi				1	1%		
	támogatott					0	
	nem támogatott					1	100%
alapképzési				41	38%		
	támogatott					10	24%
	nem támogatott					31	76%
mesterképzési				66	61%		
	támogatott					17	26%
	nem támogatott					49	74%
doktori iskola							
összesen		14	6%				
	támogatott			5	36%	3 csak részben	
	nem támogatott			9	64%		
egyetemi tanári							
összesen		108	45%				
	támogatott			27	25%		
	nem támogatott			81	75%		

1.9. A MAB SZEREPE A BOLOGNA-RENDSZER KIALAKÍTÁSÁBAN

A magyar felsőoktatás bolognai folyamatnak megfelelő szerkezeti átalakítása, a többciklusú képzés alap- és mesterszakjainak bevezetése kapcsán a MAB fennállása óta az egyik legnagyobb jelentőségű és volumenű feladatát végezte el a szakok képzési és kimeneti követelményei és a szakindítási kérelmek szakértői véleményezésével.

E tevékenység főbb elemei a következők voltak (lásd még az állásfoglalásokat feljebb):

- Bologna nap (2001.05.31.) Cél: irány kitűzése, közös gondolkodás. Részvevők: OM, MAB szakértők, MRK, HÖOK, felhasználói szféra.¹
- Nemzeti Bologna Bizottság munkájában való részvétel (2004-től)
- Különböző egyeztetések (OM, MRK, intézmények, bölcsészdekánok, tanárképzés)
- Részvétel jogszabályok előkészítésében
 - 2004: javaslatok, pl. „*képzési és kimeneti követelmények*”, szaktávolság, kompetenciák, nemzetközi összehasonlíthatóság, tehetséggondozás, partikuláris érdekek kiszűrése
 - agrár-, gazdaság-, és természettudomány képzési területeken az alapszakok 210 kreditesek legyenek (2004/10/VI/22.)
 - A MAB észrevételei a felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről szóló kormányrendelet tervezetéhez (2005/9/IV.)
- Előadások és részvétel a hazai Bologna-szemináriumokon, Bologna promóteri tisztség és feladatok vállalása (a Tempus közalapítvány koordinálásában)
- Akkreditációs szabályok kidolgozása
 - A kétciklusú képzés 2004. évi kísérleti bevezetésénél érvényesített MAB követelményrendszer (2003/7/IV/2/1.)
 - Cselekvési terv a kétciklusú képzések 2005. szeptemberi indítására (2004. 2. ülés V/1. melléklet)
 - Kétciklusú képzések akkreditációjának ütemezése (2004/2/V/2.)
 - Kétciklusú képzések létesítésének és indításának akkreditációja (2004/4/III/1.)
részlet: „*A Magyar Akkreditációs Bizottság a magyar felsőoktatás minőségéért viselt felelőssége tudatában kijelenti, hogy súlyos hibának tartaná, ha az új, kétciklusú képzések államigazgatási engedélyezési folyamatában a minőség vizsgálatára, hitelesítésére nem kerülne sor. (...)*
A MAB készen áll arra, hogy a bizottsági rendszerében dolgozó több száz szakértővel, az érintett területek további külső szakértőinek bevonásával, a bolognai átállás súlyának és jelentőségének megfelelő módon az új szakok létesítésének és indításának akkreditációs, minőségihitelesítési munkáját elvégezze.”
 - Új típusú szakok monitorozása (2009/8/V., majd 2010/10/VII.2.)
- Információ a kétciklusú képzés minőségbiztosításáról. Sajtóanyag és tájékoztató, 2005. december 21.
- Egyeztető értekezlet a tanári mesterszak és szakképzettségek értékelése tárgyában (2008.01.04.)

A Bologna-rendszer hazai kialakítását a MAB több lényeges lépéssel segítette. Ezek a lépések olykor kifejezetten a folyamat katalizátoraként működtek (pl. cselekvési terv és ütemezés kidolgozása és közreadása), sőt, esetenként még a jogszabályi feltételek hiánya (késése) ellenére is vállalta a MAB a vonatkozó szaklétesítési, szakindítási véleményezéseket, e határozatokhoz a következő záradékot fűzve:

„A MAB ezt a határozatát annak ismeretében hozta meg, hogy az Alkotmánybíróság december 6-án megsemmisítette a többciklusú, lineáris felsőoktatási képzési szerkezet bevezetésének egyes szabályairól szóló 252/2004. (VIII. 30.) Kormányrendeletet. Az Oktatási Minisztérium felkérésének megfelelően a MAB kialakította szakvéleményét, és jogszabályi alap hiányában is továbbítja

¹ Az esemény összefoglalóját lásd: *Tájékoztató a Magyar Akkreditációs Bizottság 2001. évi működéséről*. Budapest: MAB, 2002. 83-86.o.

a minisztériumhoz annak érdekében, hogy az új jogszabály alapján az eljárás minél előbb folytatható legyen.”

A Bologna-rendszer hazai bevezetésének tapasztalatairól, jelenlegi problémákról és további javasolt tennivalókról a MAB részletes, elemző anyagot készített és tett közzé 2009-ben, s egyidejűleg eljuttatta az OKM-be is.¹ A MAB-ot nem kevés kritika érte a Bologna-átmenet kapcsán. Az anyag erre a kérdéskörre is kitér:

*„Ugyancsak lényeges tény, hogy a fent említett érdek-dominancia eredményeként az **alapszak szerkezet több olyan nyilvánvalóan problémás sajátossággal születt, melyek a szaklétesítési és -indítási véleményezésben is szükségképpen megjelentek, s a szakmai közvélemény e sajátosságok inherens voltát feledve a MAB-on kérte-kéri számon a megoldás hiányát.** Ilyen akut problémaforrás pl. a kommunikáció és médiatudomány egyidejűleg önálló szakként (a társadalomtudomány képzési területen) és szakirányként (a szabad bölcsészet szak részeként a bölcsészettudományban) való definiálása, általában a szakirányok nem egységes, nem rendszerszerű kezelése (lényegében szakként működő, önálló szakképzettséghez vezető szakirányok, „zárójeles” szakirányok, lásd feljebb), vagy a tanárképzés pedagógiai és diszciplináris oldalának nem lezárt küzdelme. **Ezek a csaták nem, vagy nem a felek kölcsönös megelégedésére dőltek el annak idején, s ezért tartanak máig a harcok, a MAB véleményezést sem kímélve. Az ilyen jellegű problémák megoldására a MAB-nak nincs sem lehetősége, sem hatásköre.**”*

A magyarországi Bologna-átmenet e sajátos jellemzőjének is szerepe lehetett abban, hogy 2005-ben a miniszter 42 olyan alapszak indítását engedélyezte, melyeket a MAB nem támogatott. (Ez az addig nem támogatott Bologna-szakok több, mint fele volt!) Az eset jelentős médiaérdeklődést is kiváltott, egy plénum tag tiltakozásul lemondott.²

2008-ban a mesterszakok véleményezése kapcsán került újra középpontba a Bologna-átmeneti kérdéskör. A MAB elnöke éves beszámolójában részletesen elemezte a helyzetet, rámutatva a problémák okaira is. Amint összegzően megállapította: „S végül az egésznek nem kis mértékben a MAB a szenvedő alanya: bár sok fórumon folyik vita Bolognról és minden másról, ám bármennyire is „csak” szakértői vélemény formájában, de **csak a MAB hoz nemleges döntéseket**, s mint láttuk, a miniszter lehet a „megmentő” (most már csak a másodfokú fellebbezése eljárásban). **Így aztán a MAB van a célkeresztben!**”³

Meg kell azonban önkritikusan állapítani, hogy pl. a mesterszakok létesítésében nem ritkán erősen érvényesült az intézmények presztízs- és anyagi érdeke. Ezt a MAB követelményei és szigora sem tudta ellensúlyozni, s féltő, sőt már látszik, hogy e sok mesterszak létjogosultságát a jelentkezők hiánya, később majd a végzők felkészültsége és a munkaerőpiac nem fogja visszaigazolni.

A bolognai átállás kapcsán jelentősen megnövekedett érdeklődés nyomán a MAB a korábbinál jóval nagyobb szerepet vállalt a nyilvánosság tájékoztatásában. Számos nyilatkozatot, TV-s és rádiós interjút kértek tőlünk a média szereplői, és sajtóbeszélgetést is szerveztünk, s rengeteg telefon és elektronikus érdeklődésre adtunk (és adunk mindmáig) választ. Honlapunkon rendszeresen összefoglalókat közzeltünk, közzétettük a döntések gyorslistáit, ezzel is jelezve, hogy a felsőoktatás érintettjeinek folyamatos, tényszerű tájékoztatását tevékenységünk átláthatósága és hitelessége érdekében igen fontosnak tekintjük.

¹ A MAB állásfoglalása a szakrendszer felülvizsgálata kapcsán (2009/3/II. sz. határozat), lásd honlapunkon, a Határozatok menüpontban.

² A minisztert egyebek között a közszolgálati televízióban kérdezték döntésének indokairól. Az írott sajtóból lásd pl. „Még több egyetemi szak indul el akkreditáció nélkül” = *Magyar Nemzet*, 2006.01.03.

<http://www.magyar Nemzet.hu/portal/328329?searchtext=akkreditáció>, továbbá: „Egyetemi háborgás az akkreditációs bizottság elutasító döntései miatt”. = *Magyar Hírlap*, 2006.01.08.

http://www.magyarhirlap.hu/belfold/egyetemi_haborgas_az_akkreditacios_bizottsag_elutasito_dontesei_miatt.html, valamint: „Össztűz a Magyar Akkreditációs Bizottságra” = *Magyar Nemzet*, 2006.01.09.

<http://www.magyar Nemzet.hu/portal/329481?searchtext=akkreditáció>

³ Bazsa Gy.: „Célkeresztben a MAB – ám ezzel együtt a minőség is!” Elnöki beszámoló a MAB 2008. évi tevékenységéről. In: *Tájékoztató a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság 2008. évi működéséről*. Budapest: MAB, 2009. 17.o. (kiemelések az eredeti szövegben)

A Bologna-szakrendszer felülvizsgálata tárgyában készített, feljebb hivatkozott MAB anyag (2009/3/II. sz. határozat) a következő javaslatokkal zárul. E javaslatokat ma is aktuálisnak tartjuk:

1. *A képzési terület – képzési ág – szak – szakirány egységes elvi és jogi rendezése.*
2. *Az „academic” és „professional” irányultságok megvalósíthatóságának elemzése.*
3. *A konkrét javaslatok eldöntéséhez egységes oktatáspolitikai álláspont kialakítása.*
4. *A szakrendszer működésének folyamatos, véleményekre és adatokra épülő komplex elemzése: Magyar „Bologna Follow Up Group”.*
5. *Az új szakok létesítésének folyamatához a MAB és a FTT szerepének újra definiálása a társadalmi szükségletek és az intézményi tervek összhangja érdekében.*
6. *Amennyiben a miniszter (nevében eljáró szakállamtitkár) a MAB szakértői véleményétől eltérő döntést hoz, legyen tájékoztatási és indoklási kötelezettsége.*
7. *A MAB központi költségvetési finanszírozását a jelenleg hatályos törvénynek megfelelően, gyors és kiszámítható módon kell biztosítani.*
8. *Az oktatók nyilvántartására szolgáló központi adatbázis teljes feltöltését és aktualizálását biztosítani kell, s ki kell alakítani a MAB számára a véleményezésekhez szükséges megfelelő hozzáférési lehetőséget.*
9. *Javasoljuk a MAB tagok delegálási folyamatának finomszabályozását, illetve koordinálását, a szakterületek, intézménytípusok, nemek, felhasználók kiegyensúlyozott megjelenése érdekében.*
10. *A MAB tagságának megújításában az átfedéssel elv bevezetése.*

1.10. A MAB MINŐSÉGE

Az elmúlt évtizedre való visszatekintésünk természetes része, hogy a MAB belső minőségbiztosításáról is szólnunk. A külső és belső szabályoknak megfelelő működés igénye a MAB tevékenységében a kezdetektől jelen van. Ezt szolgálják az akkreditációs elvárások és értékelési szempontok, a részletes eljárások, különböző útmutatók, melyek a kezdetektől nyilvánosak (lásd honlapunkat, www.mab.hu). A „kötelezőnek” mondható dokumentumokon kívül a MAB 2000-ben, a hasonló ügynökségek sorában az elsők között megalkotta *Etikai Kódex*-ét, megfogalmazta és rendszeresen frissítette stratégiáját.

Szintén az egyik első volt nemcsak az európai, de a világ minőségbiztosítási ügynökségei között, mely saját működését nemzetközi külső értékelésnek vetette alá 1999–2000-ben. A tartalmas és hasznos értékelés, az arra adott MAB válaszok és intézkedések dokumentumait nyomtatásban megjelentettük és honlapunkon is elérhetővé tettük.¹

Az európai sztenderdek (ESG) 2005-ös megjelenését követően (melynek kidolgozásában is részt vettünk) a MAB folyamatosan beépítette tevékenységébe és értékelési szempontjaiba ezeket a sztenderdeket és irányelveket. 2007-ben határozatban fogadta el belső minőségbiztosítási dokumentumát (2007/10/VI. sz. határozat), 2008-ban pedig, az ESG 3.8-as sztenderdjének megfelelően az immár második nemzetközi külső értékelésnek vetette alá magát. Ennek pozitív eredményeként az ENQA újabb 5 évre megerősítette a MAB teljes jogú tagságát a szervezetben. (Ezen értékelés dokumentumait is publikáltuk és honlapunkon is elérhetővé tettük.)²

Honlapunkon a MAB minőségének önálló menüpontot szenteltünk, melyben a fent említett dokumentumok mellett a MAB munkájára vonatkozó belső és külső visszacsatolások, kérdőíves megkérdezések eredményeit is közzé tesszük.

A MAB saját magát a következőképpen látja („C-SWOT” elemzés legfontosabb elemei):

Külső korlátok:

- felsőoktatási stratégia és minőségpolitika hiánya
- a jogszabályi környezet nem kellő kidolgozottsága, gyakori jogszabályváltozások
- a MAB központi finanszírozásának átláthatatlansága, kiszámíthatatlansága, aránytalanul magas elvonások
- időszakonként túlterheltség, a feladatok kiterjedtsége és nagy volumene

¹ *The External Evaluation of the Hungarian Accreditation Committee*. Budapest: MAB, 2000. 174.o.

<http://www.mab.hu/doc/mabmin/extevalhac.pdf>

² *Hungarian Accreditation Committee External Evaluation 2008*. Budapest: MAB, 2008. 77.p.

Erősségek:

- a MAB tagok szakmai felkészültsége és jelentős tapasztalata
- dinamikus, kompetens vezetés
- szabályok, eljárások kidolgozottsága és nyilvánossága
- erős nemzetközi beágyazottság, részvétel és elismertség
- a testület és a titkárság szakértelme, elkötelezettsége, *ethosza*

Gyenge pontok:

- a többszintű döntés előkészítés nagy időigénye (ez mára egyszerűsödött)
- a külső bírálók, szakértők nem mindig egységes szabályalkalmazása
- szakértők nem elég alapos képzése-továbbképzése
- a MAB döntéseinek esetenként hiányzó konzisztenciája
- a MAB tevékenységének aktívabb kommunikációja a széles nyilvánosság felé

Lehetőségek:

- erősebb elmozdulás a bemeneti értékelés felől a folyamatok és a kimenetek értékelése felé (*learning outcomes*)
- a döntések átláthatóságának és konzisztenciájának javítása
- elektronikus ügykezelés további fejlesztése
- a nyilvánosság jobb, eredményesebb tájékoztatása

Veszélyek:

- a MAB pénzügyi ellehetetlenülése
- lobbierdekek a jogszabályi környezet alakításában és a hatósági döntésekben
- a MAB-ot ért indokolatlan kritikák és támadások miatt a testület és titkárság elfásulása

A MAB a saját külső megítélését a következőképpen látja.

A MAB-ot érő legfontosabb *kritikák*:

- elfogultság, intézményi érdekek, illetve ellenérdekek megjelenése a MAB véleményekben, határozatokban
- az intézmények túlzott adminisztrációs terhe, az eljárások bürokratikusága
- a MAB túl erős hatásköre

A MAB-ot érő legfontosabb *elismerések*:

- kérdőíves válaszok az intézmények részéről (az akkreditáció megéri a fáradságot, az önértékelési és MAB értékelési anyagokat az intézmények további munkájukban jól hasznosítják)
- a MAB tagjai túlnyomó részének meggyőző szavazati arányokkal újradelegálása a 2010-12-es ciklusra
- nemzetközi elismerések, ENQA tagságunk.

A MAB-ot érő kritikák közül az elfogultságra vonatkozót túlzónak tartjuk. A MAB többszintű döntés előkészítési mechanizmusa, ha nem is teszi lehetetlenné, de megnehezíti az egyes szakértők részéről esetenként jelentkező elfogultság érvényesülését a végső döntésekben. A határozatokról korábban 30, ma 19 MAB tag dönt, részletes előkészítési dokumentáció, érvek és ellenérvek ismeretében. Az első döntéstől teljes mértékben személyileg is független felülvizsgálat (FvB) lehetősége és gyakorlata az elfogultságot minimálisra redukálja.

A MAB túl erős hatáskörére vonatkozó kritikát félreértelmezésnek tartjuk, s hozzá kell tennünk, hogy ezt a kritikát – nem véletlenül – általában azon intézmények képviselői fogalmazzák meg, melyek beadványai az átlagosnál gyakrabban akadnak fenn a MAB minőségi szűrőjén. A MAB-nak – a doktori iskolák akkreditációját kivéve – nincs hatásköre: *szakértői véleményt* ad, amit a döntést hozó (engedélyező) hatóság vesz alapul, de nem mindig figyelembe.

E pont lezárásaként abból a jelentésből idézünk, melyet az *Oktatási és Kulturális Minisztérium* készített 2008-ban a kormány számára.

„A felsőoktatási tevékenység természete, a felsőoktatási intézmények autonómiája tette szükségessé a kormánytól, az államigazgatástól független felsőoktatási működés minőségének biztosítását a '90-es évek elején. Az ekkor létrehozott Magyar Akkreditációs Bizottság az előzőekben leírtak szerint, fontos szerepet játszott az oktatás-kutatás minőségi követelményeinek érvényesítésében, ugyanakkor egyes időszakokban – különösen a működés, a képzés tartalmában és szerkezetében bekövetkezett nagy változások idején – felerősödtek a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság működésével kapcsolatos kritikák. Így volt ez a 2000. évi integrációnál, 2005-2006-ban a képzési szerkezet átalakításának kezdetén, az alapképzések akkreditációjánál, de a doktori iskolák létesítéséről hozott döntést követő akkreditációnál vagy az egyetemi tanári, főiskolai tanári pályázatok első körű véleményezésénél is.

Jelenleg folyik a mesterképzési rendszer kiépítése. A kérelmek megnövekedett száma, az új képzési rendszerre történő átállás időpontjairól hozott oktatáspolitikai döntések vagy a felsőoktatásba belépők demográfiai csökkenése, kapacitásakkreditációja következtében meghozandó intézményi, stratégiai döntések előtérbe állítják a minőség megítélését, így a testület tevékenységét is. A feszültség forrása azonban nem a testület jogszabályi (törvényi) meghatározása és nem a felsőoktatási törvényben meghatározott összetétele. A felsőoktatásban egyidejűleg jelentkező, több felsőoktatási funkciót érintő változások, az országos oktatáspolitikai célok elfogadottsága mellett, az intézményi érdekek védelme és érvényesítése érdekében irányulnak a minősítő testületre és eljárásaira. A kritikák egy része vezethető vissza csak a testületi értékelésre, de ugyanolyan meghatározó az egyes felsőoktatási intézmények belső működéséből, helyzetéből fakadó érdekérvényesítési törekvés.”

A helyzetelemzéssel ma is egyetértünk. A MAB a fentiek miatt gyakran célkeresztben van¹, sőt ösztűz is zúdul rá, mint azt feljebb, az 1.9 pontban említettük (lásd 20. lábjegyzet). A minőség érdekében továbbra is következetesek és tárgyilagosak kívánunk lenni, mert a még mindig élő intézményi expanziós törekvések (hallgató szerzések), a mennyiség minőség feletti elsőbbsége irányába mutatnak. MAB ilyen törekvéseket és folyamatokat semmiképpen nem támogathat, sokkal inkább ezek megfordításán, az érték- és minőségközpontú felsőoktatás kialakításán dolgozik.

Ezzel ellentétes törekvések rendre felbukkannak. A 2011 februárjában a Dunaújvárosi Főiskolán tartott konferencia azt javasolja: „A szakok alapítása, majd az egyes intézményekben történő szakindítások engedélyeztetése az oktatási hatóság eljárásaként, a minimális követelményekre vonatkozó objektív kritériumok mentén, az intézményfejlesztési tervekkel összhangban kellene, hogy történjen. Ez garantálhatná hosszútávon az egész intézményrendszer összehangolt működését, az államilag támogatott felvételi keretszámok képzési igényekkel történő összehangolását és a finanszírozás intézmények közötti megfelelő megoszlását. A MAB szerepe ezen a területen a folyamatos minőségbiztosítás terén lenne kívánatos. A működés, vagyis az intézményi akkreditáció tekintetében ugyanakkor a MAB és az oktatási hatóság együttes eljárása lenne kívánatos.” Azaz kiiktatni a MAB minőségi szűrőjét a szakindításokból, helyette csak minimális követelmények állítása. Hogy ez a tágra nyitott szakindítási kapu miként garantálná az egész intézményrendszer összehangolt működését, vagy a felvételi keretszámok és az igények összehangolását, azt nehéz elképzelni, sőt állítható: éppen ellentétes irányba hatna. A minőségről már ne is beszéljünk! A 34. oldali táblázat adatai mutatják, szakindításokban még így is mennyire elszaladt a ló. Mi lenne, ha nem működne a MAB minőségi szűrője?

¹ Bazsa Gy.: „Célkeresztben a MAB – ám ezzel együtt a minőség is!” Elnöki beszámoló a MAB 2008. évi tevékenységéről. In: *Tájékoztató a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság 2008. évi működéséről*. Budapest: MAB, 2009. 7-20.o.

2. A MAGYAR FELSŐOKTATÁS MINŐSÉGE A MAB TÜKRÉBEN

2.1. A MAGYAR FELSŐOKTATÁSRÓL: HELYZETKÉP

A magyar felsőoktatásban a rendszerváltás után jelentős expanzió következett be: a hallgatók száma közel négyszeresére nőtt, az oktatóké viszont mindössze húsz százalékkal emelkedett. Az intézmények száma elsősorban új egyházi és alapítványi intézmények révén emelkedett. 1993-ban megszületett az első önálló felsőoktatási törvény, többek között jelentős autonómiát és felelősséget adva az intézményeknek. 2000-től egy közel egyhangúan hozott parlamenti döntés számos intézményintegrációt eredményezett. A beszámolási időszakban az intézmény és létszámadatokban más drasztikus változások már nem voltak, viszont az 1999-es *Bolognai Nyilatkozat* aláírása alapján bevezetett többciklusú képzési rendszer, az ehhez is kapcsolódó új felsőoktatási törvény lényeges változásokat hozott.

A hallgatói létszámnövekedés a világ- és európai trendek alapján nálunk is elkerülhetetlenné vált: nagy volt, és ma is nagy a társadalmi igény a felsőfokú tanulmányokban való részvételre, majdnem ekkora a diploma megszerzésére. A rendszerváltás után ezt a politika is felismerte és támogatta, s nem csak bővítette a képzési kapacitásokat, de az államilag finanszírozott helyek számát is magasan, kétszázézer fölött tartotta. Ennek több várható és érthető következménye volt és még ma is van – most elsősorban a minőség szempontjából:

- a korosztály korábbi legjobb tizede mellett bejutó újabb két-három tized már messze nem képviselte és nem képviseli ugyanazt a felkészültséget és szakmai ambíciókat, ami az átlag romlását, a jó mellett egy meglehetősen gyenge, lassan haladó, gyakran lemorzsolódó, visszahúzó hallgatói réteg megjelenését eredményezte;
- a hallgatói létszámnövekedésben az intézmények is érdekeltek és partnerek voltak, egy természetes fejlődési mentalitás, de legalább annyira a hallgatói létszámra alapozott normatív finanszírozás révén megszerezhető források miatt;
- a jól felkészült hallgatókhoz szokott, elit szemléletű és sikeres felsőoktatásunk többsége nem találta meg a tömegoktatás módszereit, a közoktatásból rendre gyengébb felkészültséggel érkezők beillesztésének és segítésének eszközeit, amit fokozott, hogy a hallgató/oktató arány húsz év alatt 6:1-ről 15:1-re nőtt;
- a magyar felsőoktatásban nem voltak hagyományai a minőségbiztosítás gyakorlatának, a minőség értékelésének, az akkreditáció belső és külső funkciójának: lassan ismerjük fel, hogy amíg a minőség az elitképzésben természetesnek tűnt, a tömegképzésben csak tudatos tevékenységgel, szervezett minőségbiztosítással érhető el;
- sem a felsőoktatás, sem a munkaerőpiac, sem az állam nem tudta felmérni és előre jelezni a diplomás szakemberszükségletet, így a jelentkezések szakmai megoszlását erősen a társadalmi divatok, a remélt keresetek, s nem a valós társadalmi igények alakították, ami egyes szakmákban alul-, másokban felülképzéseket eredményezett;
- ezzel együtt megmaradt egy jó felkészültséggel érkező és időben, eredményesen teljesítő hallgatói hányad, ugyanígy oktatói réteg, amelyik változatlanul nemzetközileg is elismert minőséget és teljesítményt mutat fel.

Ezek a tünetek nem magyar sajátágok, csak Észak-Amerikában és Európa nyugati felében már hamarabb megjelentek és részben, de nem egészükben megoldást is nyertek.

Mindezek következtében a század első évtizedének végére (és az új évtized elejére) a magyar felsőoktatásról jó néhány fórumon, megnyilatkozásban, nem túl hízelgő, erősen kritikus vélemények is kialakultak és hangot kaptak. Ezek szerint felsőoktatásunk nem elég hatékony, pazarló módon működik, nem teremt értéket („*doesn't create value*”), túl sok a felsőoktatási intézmény és a felesleges képzés, a diplomák egy része használhatatlan. Sok hallgató a rendszerben az egyetemi/főiskolai lét előnyei miatt minél hosszabb időt kíván tölteni, tanulmányi munkájuk viszont gyenge („megélhetési hallgatók”). Az oktatók egy része ezzel nem törődik, s inkább a bevételszerzési tevékenységekre, egyéni karrierre koncentrálnak (közismert sarkított megfogalmazásban: „ti úgy csináltok, mintha tanulókat, mi úgy csinálunk, mintha oktatóknak”). A magyar felsőoktatás minősége eszerint hanyatlik.

Egy olyan rendszerben, melyben közel 400 ezer hallgató, és több mint 20 ezer oktató van, sok mindenre van példa, rossz és jó működésre egyaránt, s nem könnyű az egész rendszerre érvényes, jól magalaposított általános értékelő kijelentéseket tenni. De még ezzel a megszorítással is úgy véljük, hogy valóban nem teljesen alaptalanok a fenti jellegű kijelentések, van javítanivaló a magyar felsőoktatásban.

Az új felsőoktatási törvény előkészítése során megfogalmazódott ún. *Problématérkép* rendszerbe szedi ezeket a problémákat, s lévén problématerkép, ezekre, talán túlzottan is ezekre koncentrál, és nem emeli ki a magyar felsőoktatás számos, ma is meglévő, nemzetközileg is elismert eredményét és értékét. Pedig ilyenek is vannak szép számmal és erre a jövőben építhetünk és építenünk kell!

2.2. INTÉZMÉNYEK

Általános vélemény itthon, hogy túl sok a felsőoktatási intézményünk. Azt viszont nemigen mondják meg, hogy milyen alapon és mennyi lenne az elég. 10 milliós hazánkban ma 69 egyetem és főiskola van, ebből az állam tart fenn 29-et, s ezeken tanul a hallgatóság kb. 86%-a. A 80 milliós Németországban 264 ilyen intézmény van, az arány itt is, ott is kb. 3 állami intézmény/1 millió lakos.¹ Döntse el a magyar állam, kíván-e ezen, illetve a 40 nem állami intézmény helyzetén, jogi státuszán változtatni – miért, milyen cél érdekében és hogyan?

Ezek az átlagszámok természetesen nagy különbségeket takarnak: vannak egyetemeink harmincezer-nél is több és ezernél is kevesebb hallgatóval (utóbbiak a művészképző intézmények). Az egyházi főiskolák közül tizenkettőnek nincs száz hallgatója sem. A 69 intézmény 69 székhelye mellett 49 további telephellyel kell számolni (közülük 17 az integráció előtt önállóan is létezett). Nem kérdés, ez így széttagolt intézményrendszernek minősül, de ha a vidéki városokat kérdezzük: megszüntethető-e a felsőfokú oktatás a városban, a leghangosabb nemet, érthetően, a városvezetők, a politikusok fogják mondani. Ők sokkal inkább az újabb igenekért lobbiznak. Nincs ebben semmi meglepő, sőt előre lehet látni.

Az intézményakkreditáció tapasztalatai azt mutatják, hogy intézményeink fokozatosan felismerik, hogy tevékenységük eredményességéhez, sikeréhez, sokoldalúságához átgondolt stratégiára, fejlesztési elképzelésekre, a lehetőségek és a korlátok módszeres számbavételére van szükség. A mai egyetem és főiskola már nemcsak oktat és kutat, hanem sokoldalú kapcsolatot tart a társadalommal: szerződik, szolgáltat, támogatást nyújt és kap, be- és megmutatkozik, ezek révén méri fel és elégíti ki a szűkebb és tágabb környezet igényeit és szerez maga is támogatókat, újabb forrásokat. Intézményeinknek zömének ennek megfelelően van küldetésnyilatkozata (*mission statement*), fejlesztési terve, ezt aktualizáló éves programja.

Az intézményvezetés, divatos szóval menedzsment minősége és tevékenysége ma az intézmény fejlődésének, nehezebb esetekben túlélésének záloga. Azt tapasztaljuk, hogy ennek a kérdésnek a fontosságát intézményeink egyre inkább értik, olyan vezetési és működési szervezetet igyekeznek kialakítani, amivel céljaik elérhetők. Nem ritka, hogy ezek túl bonyolultak, és különösen egy nagy intézmény esetén a nagyobb egységek (karok, centrumok) önállósági törekvései ezt nehezítik. Az intézményi belső minőségbiztosítás ügyéről, ami fontos része a menedzsmentnek, külön is szólunk.

2.3. SZAKOK

A Bologna-rendszerben három felsőoktatási képzési szint van, alapképzési és mesterképzési szakok, valamint egy vagy több tudományágas doktori iskolák vannak. Egyes egyetemi képzések nem alakultak át a Bologna-szerkezet szerint, hanem osztatlan mesterképzésként működnek, mesterszintű diplomát adnak.

Az eddig létesített (képzési és kimeneti követelményekkel rendelkező, Magyarországon indítható) szakok száma képzési szintenként, valamint a doktori képzések száma a következő:

¹ Dániában (5,5 millió lakos) 114, Hollandiában (16,5 millió lakos) 213 intézmény van: www.eurydice.org

Képzési terület	Alapképzési szak	Mesterképzési szak	Osztatlan szak	Doktori iskola
Agrár	16	19	2	14
Bölcsészettudományi	14	77	--	25
Társadalomtudományi	9	16	--	10
Informatikai	3	5	--	8
Jogi és igazgatási	6	5	1	9
Nemzetvédelmi és katonai	7	5	--	2
Gazdaságtudományok	10	14	--	15
Műszaki	20	41	1	16
Orvos- és egészségtudományi	4	9	3	26
Pedagógusképzési	5	1	--	3
Sporttudományi	4	4	--	1
Természettudományi	7	22	--	29
Művészeti	22	31	10	6
Művészetközvetítés	7	-	--	--
Hitéleti	12	10	2	5
Tanári mesterszak (<i>első+második</i>)	--	58 + 38	--	--
Összesen	146	259 + 96	19	169

Az intézményekben összesen meghirdetett képzések száma a következőképpen alakult.

	Nappali	Levelező	Esti	Táv.	2009	2010	2011
Alapképzés	2.065	955	47	33	3.100	3.526	3.264
Mesterképzés	1.838	1.178	38	0	3.054	3.484	3.615
Osztatlan képzés	71	15	0	0	86	85	85
Felsőfokú szakképzés	770	423	3	3	1.199	1.455	1.487
Mindösszesen:	4.744	2.571	88	36	7.439	8.280	8.451

Forrás: www.felvi.hu

Ezek a számok burkoló adatok: közel kettővel osztandók, mert külön-külön szerepelnek az állam által finanszírozott és a költségtérítéses meghirdetések (a szakok jelentős hányadában ez a helyzet), másrészt nem minden meghirdetett szak indul ténylegesen. Ezzel együtt ezek a számok is nagyok, sem a gazdaságosság, sem a minőség, sem a kb. 17 ezer diszciplináris oktató terhelése szempontjából nem ideálisak.

Lényegében nem tartozik a MAB hatáskörébe, és így szigorúan a beszámolóhoz sem, hogy az intézmények milyen arányban hirdetnek nappali vagy részdíjs, *államilag támogatott vagy költségtérítéses*, valamint székhelyen és/vagy (azzal párhuzamosan) telephelyen képzéseket. A kérdéskör aktualitása okán annyit azonban érdemes itt is leírni: 2010 nyarán a fő felvételi eljárásban intézményeink felvettek (2%-os kerekítéssel) 57 ezer hallgatót, akik után kapnak 20 milliárd forintnyi állami képzési normatívát. Egyidejűleg felvettek 28 ezer költségtérítéses magyar hallgatót is, akik egy tanévben kereken 10 milliárd forintot fizetnek be az intézmények költségvetésébe. A két számpár aránya azt jelzi, hogy a költségtérítések átlagai (de nem egyedi értékei) megegyeznek az állami képzési normatívákkal, tehát számításuk annyira korrekt, amennyire a normatíváké, de a piac szabályai szerint kereslet/kínálat alapon szakonként és intézményenként eltérőek. A nem magyar nyelvű képzésben résztvevő, devizában fizető hallgatók kb. 14-15 milliárd forintot hoznak a magyar felsőoktatásba. Ez felsőoktatásunk működése szempontjából nélkülözhetetlen, de az itt elköltött pénzük a helyi gazdaság, a diplomások kisugárzása hazánk presztízse szempontjából is nagyon értékes.

A Magyarországon működő, illetve meghirdetett szakok a MAB tükrében megehetősen nagyszámúnak látszanak. A *szakindítási véleményezések* során a MAB a benyújtott kérelmek mintegy egyharmadát nem támogatta, az extenzív bővülés mindennek ellenére jelentős volt. Ennek döntő okát a felsőoktatás finanszírozási rendszerében látjuk. Az intézményeknek központi költségvetési bevételeik megszerzéséhez minél több hallgatóra van szükségük, mondhatni bármilyen áron. S ha az első körös MAB vélemény nem támogató, akkor jön az átdolgozás, vagy a felülvizsgálati kérelem, majd fellebbezés a miniszterhez. S ráadásul egy-egy szak társadalmi, munkaerőpiaci szükségességét, relevanciáját a MAB nem vizsgálhatja, és sajnos jelenleg senki sem vizsgálja. Ez volt és szükséges lenne, hogy ismét az FTT feladata legyen.

A párhuzamos programakkreditáció során vizsgált *működő szakok* esetében a MAB eddig nem észlelt jelentősebb minőségi problémát, igaz, egyelőre még csak a szakok kis része került ilyen vizsgálatra, legutóbb az informatika és a művészet, művészetközvetítés területe. Jelenleg az agrárszakok párhuzamos akkreditációs vizsgálata folyik.

Problémásnak látjuk viszont azokat az eseteket, mikor a megszerzett akkreditáció után egy-egy intézmény elbocsátja az akkreditációt megalapozó magasan kvalifikált (s ezért sok pénzbe kerülő) oktatókat, s olcsóbb tanerővel, netán magasabb évfolyamú hallgatókkal oldja meg az adott képzést, vagy annak egy részét. Amikor pedig ilyen eset a MAB tudomására jut, azt érdemben kivizsgálja, s az akkreditációt megvonó határozatot hoz, akkor belép a jogi szabályozás hiányossága: a minisztérium, s az érintett intézmény a MAB illetően hatáskörét vitatja. Pedig józan ésszel nyilvánvaló kellene legyen, hogy az akkreditáció nem életfogytiglan szól, a feltételek változását követnie kell. Még egy adott akkreditációs ciklus (korábban 8, most 5 év) alatt is történhetnek olyan változások egy-egy szak, intézmény életében, melyek az akkreditáció felülvizsgálatát indokolják. A MAB hatáskörének egyértelmű jogszabályi rögzítését e téren (is) kívánatosnak tartjuk.

2.4. DOKTORI ISKOLÁK

Egyetemünk 1993-ben kapták vissza a doktori képzés (mint szervezett képzés) és a(z) egyetlen) *tudományos fokozat*, a PhD odaítélésének jogát. Ennek akkori keretei a *doktori programok* voltak. Azonban ezek közel fél ezret elérő száma a szellemi kapacitások túlzott elaprózódásához vezetett, ezért az új kormányrendelet 2000-ben a tudományágankénti doktori iskolák lehetőségét/kötelezőségét írta elő. Ezeknek, és a minőségüket, tudományos színvonalukat meghatározó törzstagjaiknak (iskolánként minimum 7 törzstag) akkreditálása és jóváhagyása a MAB kizárólagos hatásköre. Ennek, de még inkább a nyilvános tájékoztatás érdekében az Országos Doktori Tanáccsal szorosán együttműködve létrehoztuk az országos doktori adatbázist (www.doktori.hu), a magyar felsőoktatás a maga területén első teljes, nyilvános és élő adatbázisát. Erre alapozva 2009-ben értékeltük több mint 170 doktori iskola kb. 2100 törzstagjának megfelelését és tettük ezt indoklásokkal együtt nyilvánossá. Ez az a típusú ritka rendszer, ahol az értékelt információ és az értékelés együtt látható.

Jelenleg 169 akkreditált doktori iskola működik 26 intézményünkben. Több esetben intézményen belüli átszervezéssel szűnt meg doktori iskola, négy esetben a MAB megvonta az akkreditációt a minőségi feltételek hiánya miatt.

A doktori képzés és PhD fokozatadás jogának elérése a magyar felsőoktatás rendszerváltás utáni egyik legnagyobb lehetősége volt. Másfél évtized elteltével a MAB úgy látja: nemcsak lehetősége, de egyik legnagyobb eredménye és sikere lett, és automatikusan beilleszkedett a többciklusú képzésbe. Különös érték ez a tömegképzés korában, ahol a rendszeren belüli belső szelekció révén választódik ki és fejlődik a jövő kutató értelmisége, a magyar és a nemzetközi tudomány személyi alapja. Tudjuk, hogy e téren is vannak egyenetlenségek, szolidabb és igényesebb eredmények, köztük nemzetközi szintet jelentő témavezető–doktorandusz együttműködések, magas színvonalú értekezések, kiváló doktori iskolák. A MAB az ODT-vel kialakított és működtetett doktori adatbázis segítségével rendszeresen, programozottan figyeli a teljesítményeket és visszajelez. Látja ugyanakkor, hogy a tudományos fokozat ma még elsősorban a felsőoktatásban és az akadémiai szférában kapja meg a súlyának megfelelő elismerést, de szükségesnek véli, hogy ezt a társadalom, a gazdaság, a vállalkozói szféra is ismerje el. Ehhez nagyobb nyitottságra, kooperativitásra van szükség a doktori képzés rendszerében (is).

2.5. EGYETEMI TANÁROK

Az egyetemi tanári cím és kinevezés az oktatói pálya csúcsa. A *professzor* mindmáig a kiválóság szinonimája, egyúttal a felsőoktatási intézmény minőségének, tudományos színvonalának meghatározó tényezője. Személyes ambíciókból és intézményi érdekekből egyaránt az következik, hogy jelentős számban vannak ilyen törekvések. Mint említettük, a törvény meghatározza azokat a szempontokat és elvi kritériumokat, amelyek teljesítése a cím feltétele, s ezek alapján a MAB szakmánként pontosítja és alkalmazza ezeket.

A magyar tudományos életben az MTA doktora (korábban a ... tudomány doktora) cím jelent hasonló súlyú megméretést és elismerést. Az utóbbit országos mérce alapján az MTA ítéli oda, míg az egyetemi tanári címre szóló javaslatról az intézményi szenátus dönt, a MAB támogató véleménye birtokában. E téren éppen a MAB jelenti az országos és egységes mércét, ezért szakértői véleménye nagy súllyal kell latba essen. (Kivételt képez a hitéleti képzés [az egyházi intézmények világi karai nem kivételek], ahol az egyetemi tanári pályázatokról nem kell a MAB véleményét kérni.) Indokolt lenne a főiskolai tanári pályázatok újbóli véleményezése is.

Ma a magyar felsőoktatásban (döntő többségben az egyetemeken, de kisebb hányadban a főiskolákon is) a kb. 17.000 (diszciplináris) oktatói státuszban lévő személy között kb. 2.100 egyetemi tanár van. Ez a kb. 12% önmagában egészséges arány és évek óta nem változik érdemben. Ebben az évtizedben évente átlagban 150 egyetemi tanári pályázat érkezett a MAB-hoz véleményezésre. Az első, majd második (FvB) szakértői véleményében ezek kb. kétharmadát támogatta. Ennél végül minden évben több kinevezés történt, mert a miniszterek mindig éltek azzal a jogukkal, hogy az intézmény kérésére a MAB által nem támogatott pályázókat mérlegelve tegyenek, olykor szakmailag aligha indokolható előterjesztést a köztársasági elnökhöz kinevezésre. A mérlegelés egyéb szempontjait nem ismerjük, jóllehet kértük, mert akkor a MAB ehhez is tudná igazítani értékelő gyakorlatát.

Az egyetemi tanári kinevezések formálisan nem kötődnek az MTA doktori címhez. Ez érthető, mert két önálló szféráról van szó, egyik sem szab a másiknak feltételt. Ezzel együtt jól érzékelhető, lassan már aggasztó, hogy csökken az MTA doktori címmel pályázók száma, illetve aránya, mert szerintünk elsősorban egyes szakmák (pl. jogászok) és egyes intézmények sem helyeznek elég hangsúlyt az MTA doktori cím megszerzésére, míg másokban (pl. természettudományok) ez gyakorlatilag követelmény.¹ Ebben az összetett kérdésben egy közös tudománypolitikai átgondolást indokoltnak tartunk.

2.6. INTÉZMÉNYI BELSŐ MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS

A felsőoktatási intézményekben az akkor hatályos Ftv szerint 2001. december 31-ig *belső minőségbiztosítási rendszert* kellett létrehozni. A ma hatályos felsőoktatási törvény minőségbiztosítási program

¹ 2011. január 1 óta sok probléma adódik a művészképző intézmények egyetemi tanári pályázataival, mivel a törvény szerint mostantól a művészeti díjak nem helyettesítik a PhD vagy DLA fokozatot, mint egyetemi tanári kinevezési kritériumot.

készítését írja elő az intézmények számára [21. § (6)], s ennek végrehajtásáról éves jelentésekben kell beszámolniuk, azokat honlapjukon is közzétéve.

A MAB tapasztalatai e téren vegyesek. Vannak intézmények jól kiépített és jól működő belső minőségbiztosítási rendszerekkel, míg másokban éppen csak kezdemények vannak. A MAB által 2004 nyarán végzett kérdőíves felmérés tanúsága szerint belső minőségbiztosítási rendszer a válaszoló intézmények mintegy 40%-ában működött (19 intézmény), ez az összes akkori intézmény mindössze 28%-a. További 15 intézmény azt jelezte, hogy a rendszer kiépítése folyamatban van. E két halmaz együttesen a 68 akkori intézmény még mindig csak felét tette ki.¹ Ne feledjük, ez két és fél évvel a törvényi határidő lejáta utáni állapot volt!

A helyzet azóta valamelyest javult, de a MAB tükrében úgy tűnik, hogy az intézmények egy része még mindig nem ismeri fel, hogy a belső minőségbiztosítás nem valami úri huncutság, nem MAB rigolya, hanem jó működésének, fejlődésének egyik garanciája (lehetne). Sok helyütt még mindig nem történt meg e téren a szükséges szemléletváltás.² Egy néhány hónappal ezelőtti internetes böngészés eredményeként a MAB azt találta, hogy 29 felsőoktatási intézmény honlapján nemhogy a minőségfejlesztési program végrehajtásáról szóló beszámoló, de semmilyen direkt belső minőségbiztosítási információ nem található.

Szólnunk kell még itt a *Felsőoktatási Minőségi Díjról*, melyet a 221/2006. (XI.15.) kormányrendelet hozott létre, s melyet (különböző fokozatokat) 2007 óta a felsőoktatásért felelős miniszter ítél oda. Ilyen (szemléletében EFQM alapú) díj Európa más országaiban tudomásunk szerint nem létezik. Létezik viszont 2005 óta a már többször hivatkozott ESG, a felsőoktatásért felelős miniszterek által elfogadott európai minőségbiztosítási sztenderdek és irányelvek. Az EFQM és az ESG közti különbségekre, és a magyarországi kettős minőségi mérce kialakulásának veszélyére a MAB már 2006-ban, a rendelet tervezetének részletes véleményezésekor felhívta az OKM figyelmét. Módosító javaslataink nem találtak meghallgatásra. Csak remélni tudjuk, nem lesz gyakori az a helyzet, hogy Felsőoktatási Minőség Díjat kap egy EFQM modell szerint magasan értékelt, de egyébként nem igazán erős képzést adó, s kutatásban sem jeleskedő intézmény.

2.7. A MAGYAR FELSŐOKTATÁSRÓL: A FELELŐSSÉG

Ha a fenti képet látjuk, akkor joggal tehetjük fel a kérdést: *ki a felelős?* Mégpedig a felelősség kettős értelmében, azaz egyrészt *kinek a feladata* a magyar felsőoktatás minőségét védeni, fenntartani és javítani, másrészt *ki tehet arról*, hogy a magyar felsőoktatás ma ilyen állapotban van? Ahogy az angol szemléletesen megkülönbözteti: *Who is in charge?* és *Who is responsible?* A javítás érdekében most ezeket keressük, miközben azt is meg kell kérdezzük: *kié az érdem az eredményekért?* Gyorsan és röviden: elsősorban az intézményeké, az oktatóké és a fenntartóké, természetesen különböző arányban. Állítjuk: ehhez a MAB is hozzájárult!

Az első – *kinek a feladata?* – kérdésre a válasz viszonylag könnyű: a magyar felsőoktatás minőségéért alapvetően a felsőoktatási intézmények felelősek (belső minőségbiztosítás). Hogy jól végzik-e a dolgukat e tekintetben, azt a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottságnak kell vizsgálnia és értékelnie (külső minőségbiztosítás). Az egész rendszer működésének feltételeit a fenntartók, kereteit pedig a felsőoktatási kormányzatnak kell kijelölni és biztosítani, s ha szükségesnek látja, korrekciók céljából beavatkozni (jogsabályok, stratégia, ágazati minőségpolitika, hatósági engedélyezés, finanszírozás, közoktatás fejlesztése).

Tehát, *Kinek a feladata?*

- a felsőoktatási intézmények
- az oktatási kormányzat (OKM / NEFMI)
- a MAB

¹ Szekeres P.: „Minőségbiztosítási rendszerek a magyar felsőoktatási intézményekben”. = *Magyar Felsőoktatás* 2004/5. Utánközlés: *Tájékoztató a Magyar Akkreditációs Bizottság 2004. évi működéséről*. Budapest: MAB, 2005. 25-31.o.

² Szántó T.: „A szemléletváltásról”. = *Magyar Felsőoktatás* 2003/8. Utánközlés: *Tájékoztató a Magyar Akkreditációs Bizottság 2003. évi működéséről*. Budapest: MAB, 2004. 62-67.o.

A második – *ki tehet róla?* – kérdésre már jóval nehezebb a válasz. Mert általában kimondhatjuk, hogy minden szereplő, akinek feladata van, nemcsak a feladat elvégzésért, de az eredményért is felelősséggel tartozik. Azt azonban nem könnyű megítélni, ki mennyire, milyen mértékben felelős a kialakult helyzetért, de legalább meg kell kísérelni. Tehát, *ki tehet róla?*

A **MAB** szerepe, ahogy a MAB látja:

- Az intézmények meglehetősen nagy számban kezdeményeztek és bár csökkenően, de még ma is kezdeményeznek szaklétesítéseket és szakindításokat. A MAB szigorú kritériumokat alkalmaz(ott), az elmúlt évtizedben a beadványok mintegy harmadát nem támogatta. Ilyenkor az intézmények egy kisebb hányadban a szakértői bírálatokat és a plénum indoklást alapul véve korrekciókat hajtottak végre, gyakran eredményesen. Más esetekben kérték az FvB véleményét, ami döntő hányadban a plénum nemleges véleményét erősítette meg. Ezek után kezdődött a lobbizás, hogy kapjanak a minisztertől engedélyt, ami nem kevés esetben bekövetkezett. Ez már nem a minőség jegyében történt. Felsőoktatásunk e téren lehetőségei felső határához érkezett, forrásai kimerültek.
- Lényegében és arányaiban is ugyanezt mondhatjuk el az egyetemi tanári pályázatokról.
- Azokban az esetekben, amikor a MAB nem támogat egy beadványt, a miniszter mégis engedélyez, indoklást 2006 óta nem ad, többszöri kérésünk ellenére még csak nem is tájékoztatja a MAB-ot az ilyen döntésekről. Kihatásában fontos elvi és gyakorlati probléma, hogy a *Felvételi tájékoztatóban* a kormányrendelet tételes előírása¹ ellenére nem jelenik meg a szak akkreditálásának vagy nem akkreditálásának ténye. [Erre vonatkozóan érdekes – immár történelminek nevezhető – adalék, hogy 2002-ben a minisztérium főosztályvezetője úgy nyilatkozott, hogy „A *Felvételi tájékoztatóban* az egyes szakok akkreditációs állapotának feltüntetésére vonatkozóan a minisztérium együttműködésre kész.”²] Nem borítaná ez fel radikálisan a felvételi jelentkezéseket és felvételeket, de elkezdődne a tisztánlátás abban, hogy hol vannak és hol nincsenek meg a képzés minőségi feltételei és érződne az akkreditáció súlya. A MAB tudomása szerint jelenleg 34 nem akkreditált képzés rendelkezik működési engedéllyel, ami a különböző képzési formákat és finanszírozást is figyelembe véve összesen 111 képzési ajánlatot jelent. Az eddigi eseteket a következő táblázat tartalmazza:

Szaklétesítés, szakindítás	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
miniszteri ellem-döntés	7*	8	4	9	42	?	?	?	?	?

* Ebből 2 főiskolai szak létesítéskor a MAB *igen*-je után a minisztérium *nem*-et döntött³, a többi esetben ez fordítva történt: a MAB *nem*-je után a miniszter *igen*-t döntött.

- Intézménylétesítési kérelmeknél a MAB (támogatás/nem támogatás) aránya a következő. Ezek sorában a MAB nem támogató véleményével szemben csak a *Golgota Teológiai Főiskola* létesítését engedélyezte az Oktatási Hivatal:

Intézménylétesítés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Igen : Nem	2:2	--	4:0	0:3	1:2	1:2	0:5	--	--	--

- Intézményakkreditációs eljárásban a MAB korábban számos un. közbülső vizsgálatot írt elő és végzett el, az utóbbi években pedig intézkedési tervet kér bizonyos minőségi problémák kezelésére, és/vagy alkalmasint a teljes akkreditációs ciklusnál rövidebb idejű akkreditációról dönt. A korábbi közbülső eljárásokat a minőségi problémás szakok, karok vonatkozásában un. *mo-*

¹ Lásd a 237/2006 (XI.27.) Korm.rend. a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól 7.§ (3) bekezdését.

² Tájékoztató értekezlet, 2002. április 15. In: *Tájékoztató a Magyar Akkreditációs Bizottság 2002. évi működéséről*. Budapest: MAB, 2003. 52.o.

³ Vidékfejlesztési agrármérnök (főiskolai) szak létesítése (2001), és színész (főiskolai) szak létesítése (2001).

nitöring vizsgálatok váltották fel (ilyenek most is szép számmal folynak), s ezek során az is előfordul, hogy a MAB megvonja a korábbi akkreditációt, szaktól, sőt, intézménytől is.¹

- A MAB sosem gondolta magáról, hogy főszereplő a felsőoktatásban, mindig is azt tartotta, hogy az intézmények a főszereplők, a hallgatók, a kiművelt emberfők képzése és a tudomány eredményes művelése és alkalmazása érdekében. Ahogy Michelberger Pál, akkori MAB elnök fogalmazott: „*A Magyar Akkreditációs Bizottság sohasem cél volt, amely önmagáért született volna. Mindig is eszköz volt, eszköz, amelyet a használat törvényesít. Ennek az eszköznek a használata pedig nem más, mint a magyar felsőoktatás színvonalának emelése, a magyar felsőoktatás nemzetközi porondon való piacképességének megőrzése és erősítése.*”²

Az **intézmények** szerepe, ahogy a MAB látja:

- Erős verseny van az intézmények között a szakok indításában és a jelentkezőkért, a hallgatókért. Erre egy egészséges fejlődési ambíció mellett sokkal nagyobb mértékben készíti őket a finanszírozási források megszerzése, amit a normatív támogatási rendszerben minél több hallgató biztosít hatékonyan.
- Emiatt az intézmények nem igazán érdekeltek abban, hogy a hallgatók időben végezzenek, hiszen két plusz félévet még finanszíroz az állam, vagy még többet maga a hallgató. Kevés helyen van *hallgatói pályakövetési rendszer* (HPR): annak rendszeres elemzése, miért jut, vagy nem jut időben vagy csak később diplomához a hallgató. Ez legalább annyira fontos lenne, mint a lassan kiépülő és több helyen már jól működő diplomás pályakövetési rendszer (DPR). Az biztos állítható, hogy a késedelmekben komoly szerepe van annak, hogy az alapképzésekbe a korábbi öt éves egyetemi képzések anyagának túl nagy hányada zsúfolódott be. Ez is indokolja a Bologna-rendszer felülvizsgálatát.
- Az intézmények jó része még nem látja a szervezett minőségbiztosítás hasznát és értelmét, csak törvényi kényszerét. A MAB és az akkreditáció „szükséges rossz”, túl kell esni rajta (helyenként akár csúsztatásokkal is). Ennek markáns jele, hogy a közelmúltban több intézményünk nem találta még az előző akkreditáció dokumentumait sem, nem hogy ki tudta volna mutatni annak hatását. Ha az *Oxford University* rendszeresen folytat belső minőségértékelő eljárást, építi minőségkultúráját és természetesen aláveti magát a QAA (a brit nemzeti külső minőségbiztosítási ügynökség) eljárásainak, akkor a magyar intézmények számára is hasznos, indokolt, sőt szükséges ez. Megnyugtató, hogy egyre többen mondják az akkreditációs eljárás után: megérte a sok munka, tanultunk belőle, hasznosítani tudjuk és fogjuk. Haladunk a „szükséges jó” irányába!
- Ehhez végül is az kell, hogy felsőoktatásunkban a minőség előnyt élvezzen a mennyiséggel szemben, hogy elsősorban értékek és ne csak érdekek hassanak, összességében legyen mindegyütt hatékony *minőségkultúra*. Tudjuk, ehhez idő, de nem csak idő, hanem közös akarat, döntés és cselekvés is szükséges.

Az **oktatási kormányzat** szerepe, ahogy a MAB látja:

- A NEFMI *Problématérképe* rögtön az elején megállapítja: „**Hiányzik a világos ágazati minőségpolitika.**” Ez lenne, ha meglenne, az a húzó- és hajtóerő, ami, szükségszerű következményeivel, minden tekintetben pozitívan hatna a magyar felsőoktatás minőségére. Mert egyébként nem jó irányban változik a helyzet: „*Az oktatás színvonala általában csökken, az oktatói és hallgatói teljesítmények színvonala egyenetlen.*”
- Az aktív minőségpolitika keretében hatékony, rendszeres, érdemi párbeszéd szükséges a szféra minden szereplőjével, nemcsak a MAB, hanem például a Rektori Konferencia fórumán.

¹ Működés vizsgálata alapján nem akkreditálta a MAB a *Haynal Imre Egészségtudományi Egyetemet* (2000/1/II/2), valamint a *Harsányi János Főiskolát* (2010/8/X/3.). Intézménylétesítési véleményezés során a MAB nem támogatta a *Golgota Teológiai Főiskola* létesítését, mely ennek ellenére működési engedélyt kapott (OH-FHF/1819-9/2009.)

² Michelberger P.: „Minőség, felsőoktatás, felnőttképzés”. In: *Tájékoztató a Magyar Akkreditációs Bizottság 2002. évi működéséről*. Budapest: MAB, 2003. 22.o.

Ennek az ad még nagyobb súlyt, ha az ilyen párbeszédet a tárca kezdeményezi és rendszeresen folytatja. Így lehetne megfordítani azt a folyamatot, amit most ebben a megfogalmazásban olvashatunk: „*A minőségbiztosítási rendszer folyamatosan leértékelődik.*”

- Bár a MAB ezt nem vizsgálja, de a *Problématérkép* ugyancsak megfogalmazza: „*A finanszírozási rendszerben a források elosztásának egyenetlensége miatt, a források mértéke bizonyos esetekben csak a szinten tartáshoz elégséges, az oktatás és kutatás minőségének javításához azonban elégtelen. A magyar felsőoktatás versenyképességének fejlesztéséhez a rendelkezésre álló források hatékonyabb felhasználása, a meglévő tartalékok feltárása, egyes területeken azonban a források bővítése szükséges.*” Ma még nehezen belátható, hogy a Széll Kálmán Tervben szereplő hatalmas elvonás a felsőoktatás helyzetében milyen drasztikus változásokat eredményez. (A mostani évi 190 milliárdból három év alatt 88 milliárd forint elvonás révén 2014-től évi 102 milliárd maradna!)
- „*A felsőoktatás jelenlegi jogi szabályozása bonyolult, nehezen áttekinthető, ellentmondásokkal terhelt.*” Ez a jogalkotás minőségének kérdése. Ott is kellene egy MAB!

A felsőoktatás kontextusban működik, nem tud kiszakadni társadalmi-kulturális beágyazottságából. Sem mint ágazat, sem a szereplői, az oktatók, hallgatók, tisztviselők. A szappanoperák, a művi valóságshow-k, mega celebek, meg az uram-bátyám mutyik és politikai kakasviadatok világában nem lehet „szabadon lebegni”, vagy lakatlan szigetre költözni. A felelősség kérdése tehát sokkal nagyobb kört érint a fent tárgyaltnál. Böven van tennivaló Magyarországon.

A MAB ebben a nem könnyű helyzetben mindig nyugodt lélekkel vállalható felelős cselekvésre törekszik, lassan immár két évtizedes önmagához hűen igyekszik a felsőoktatás ügyét szolgálni, egy igényes *ethoszt* fenntartani, mindenkori tagjainak és munkatársainak továbbadni.

2.8. HOGYAN TOVÁBB?

A magyar felsőoktatás jövőjét illetően a MAB a következő lépéseket tartja fontosnak:

A magyar felsőoktatás minőségének fejlesztése érdekében szükség van az *ágazati minőségpolitika* megfogalmazására, ennek törvényi, illetve jogszabályi kodifikálására.

Az új törvény világosan különítse el és erősítse meg az *állami irányítás (fenntartók), az intézmények és a MAB hatásköreit, kötelezettségeit és jogait* a magyar felsőoktatás minőségügyében. A törvény pontosan szabja meg a MAB feladatát és jogkörét a *külső minőségértékelésre és az akkreditációra*, valamint a hatóság(ok) ettől elválo hatáskörét az *engedélyezésre*.

Az *akkreditáció tényéről (illetve hiányáról)* mind a MAB, mind az intézmény, mind a minisztérium *tájékoztassa* a nyilvánosságot.

Felsőoktatásunk minőségének biztosítása elsődlegesen változatlanul az *intézmények feladata és felelőssége*, amihez a jogszabályi és alapvető anyagi, infrastrukturális feltételek biztosítása a fenntartó, mindenekelőtt az állam alkotmányos kötelessége.

A minőségbiztosítás és fejlesztés szervezete és tevékenysége elsődlegesen az *eredményekben mérhető le*: a minőségügy nem lehet *l'art pour l'art* tevékenység. Összességében egy mindent átható intézményi minőségkultúra kialakítására kell törekedni.

Az intézmények funkciójuknak megfelelő mértékben építsék be képzési és kutatási tevékenységükbe a *társadalmat, a gazdaságot, a munkaerőpiac igényeit*, nem feladva a felsőoktatást meghatározó egyensúlyt a képzés és a kutatás kapcsolatában. A MAB ezt a felfogást is érvényesítve fogalmazza meg értékelési és hitelesítési szempontjait.

A MAB változatlanul az *értékek és a társadalmi érdekek* alapul vételével működjön, ennek alapján alakítsa és alkalmazza a minőség fogalmát és kritériumait, egyensúlyt tartva a felsőoktatás máig érvényes oktatási-kutatási tradíciói és a mai magyar társadalom igényei között.

A magyar felsőoktatásban továbbra is a *MAB látja el a külső minőségértékelési és minőségihitelesítési (akkreditációs) feladatokat*. Erre a felelősséggel végzett tevékenységre a magyar felsőoktatás minősége, európai elfogadottsága érdekében és a minőségügy nemzetközi gyakorlata értelmében változatlanul szükség van.

A MAB a szakok oktatását értékelő tevékenységében a **bemeneti** feltételek vizsgálatáról át kell helyezze a hangsúlyt az oktatási-kutatási tevékenység **folymatára**, és még inkább az ezekből következő **kimeneti (tanulási) eredményekre (learning outcomes)**.

Az **intézményakkreditációt** az intézmények rendszeres belső minőségértékelési tevékenységére és önértékelésére kell alapozni, és azok ötévenkénti szintéziseként egyszerűsödő adminisztrációval megszervezni.

Doktori iskolákat az intézmények továbbra is a MAB támogatása birtokában létesíthetnek, mivel ennek feltételei tisztán tudományos értékrend, így az Alkotmányban rögzített tudomány-autonómia, és nem aktuális szükségletek alapján ítélték meg.

Az **egyetemi tanári cím** adományozásában szakértői véleményét a MAB a törvényben rögzített értékrend alapján fogalmazza meg. Ezt a miniszter csak nyilvános szakmapolitikai indoklással írhatja felül.

Az új törvény állítsa vissza a két országos felsőoktatási testület logikus funkcióját: szakok létesítése és indítása ügyében a **MAB a minőséget**, az **FTT** a társadalmi indokoltságot és szükségességet értékelje.

AKKREDITÁCIÓS ÉRTESEÍTŐ

a MAGYAR FELSŐOKTATÁSI AKKREDITÁCIÓS BIZOTTSÁG
hivatalos lapja

Szerkeszti: a MAB titkársága
1013 Budapest, Krisztina krt. 39/B.
Telefon: 344-0314
Fax: 344-0313
E-mail: muharine@mab.hu
INTERNET: <http://www.mab.hu>

Felelős kiadó: Szántó Tibor
Szerkesztő: Muhariné Szabó Szilvia

© Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság

HU-ISSN 1416–5899

A nyomdai munkálatokat a CYPRESS Nyomdai Szolgáltató Kft. végezte
Felelős vezető: Ónodi Róbert

Megjelent: 2011. május hónapban

Terjeszti a MAB Titkársága

